100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

42

PETRU CEL MARE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI
Oameni care au schimbat destinul lumii

Petru cel Mare — Numărul 42

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ
EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL
EDITOR: Petros Kapnistos
MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou
MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas
ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena
MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos
PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa
COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou
MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza
MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis
COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL
DTP: RAY
TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.
DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L.
Country Manager: Mariana Mihălțan
Marketing Manager: Adina Bojică
Redactor: Gabriela Muntean
Distribution Manager: Dan Iordache
ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

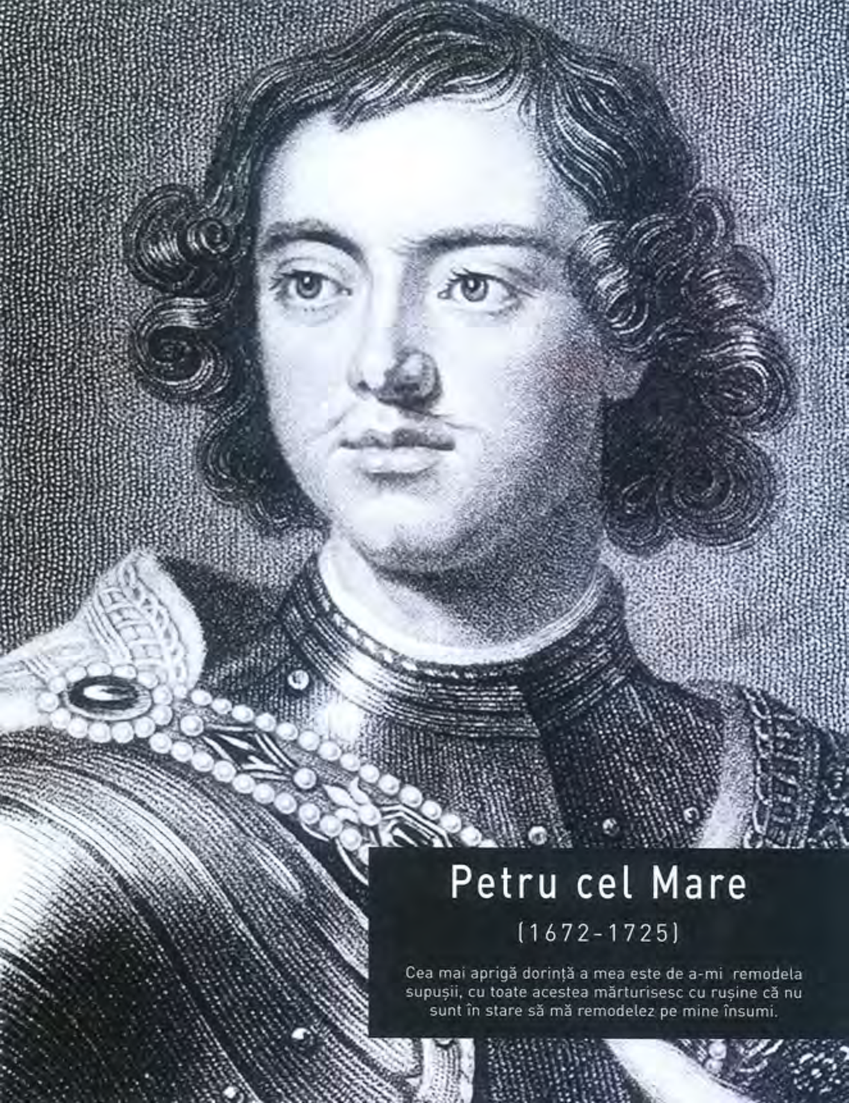
ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan.

Prețul numerelor
Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL
Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Petru cel Mare
(1672-1725)
Cea mai aprigă dorință a mea este de a-mi remodela supușii, cu toate acestea mărturisesc cu rușine că nu sunt în stare să mă remodelez pe mine însumi.

Petru cel Mare

Ce fel de viață a trăit Petru cel Mare?

PROLOG

RUSIA A LUAT ÎN STĂPÂNIRE cea mai mare parte din Europa Răsăriteană și Asia. După cucerirea independenței de sub ocupația mongolă (Hanatul Hoardei de Aur), noul imperiu european al Rusiei, moștenitor al cuceritorilor tătari, va fi guvernat de suverani cunoscuți sub denumirea de țari. Totuși, în timp ce Europa Apuseană continuă să se dezvolte în mod accelerat pe parcursul secolului al XVII-lea, Rusia va rămâne în urma realizărilor civilizației occidentale. Un singur om avea să schimbe această stare de lucruri, la începutul secolului al XVIII-lea: țarul Petru cel Mare.

Petru cel Mare va purta războaie cu regatul Suediei, măreața putere a vremii de la Marea Baltică. De asemenea, Petru se va îngriji de dezvoltarea culturii și manufacturilor industriale pe teritoriul statului rus, printr-o serie întreagă de reforme majore. Țarul Petru va transforma Rusia dintr-o țară relativ înapoiată într-o mare putere europeană.

Din nefericire, Petru cel Mare va duce la bun sfârșit reformele sale într-o manieră arbitrară, autocratică (caracteristică unui regim de monarhie absolutistă). Ca o consecință a acestor reforme radicale, mulți locuitori au fost împovărați cu impozite covârșitoare și vor fi nevoiți să trudească mai mult ca niciodată până atunci, iar unii dintre aceștia vor deveni chiar victime ale torturii (practicată ca metodă de persuasiune). Noua sa capitală, orașul Sankt Petersburg, va fi cunoscută ca o metropolă construită pe oasele celor care și-au pierdut viața sub stăpânirea sa autoritară.

Așadar, ce fel de viață a trăit Petru cel Mare?

TABEL CRONOLOGIC

Secolul XV-lea	Rusia este unificată sub Marele Cnezat (în cronicile apusene - ducat) al Moscovei
Secolul XVI-lea	Ivan al IV-lea cel Groaznic, primul conducător al Rusiei care își va atribui oficial titulatura de „țar" (de la „caesar", lb. lat.)
1672	Se naște Petru cel Mare
1676	Feodor al III-lea, fratele vitreg al lui Petru, este încoronat țar
1682	Țarevna Sofia, sora vitregă a lui Petru, a preluat puterea ca regentă
1689	Petru se căsătorește cu Evdochia Lopuhina (prima căsătorie la vârsta de numai 17 ani)
1694	Petru devine un monarh suveran
1696	Victoria asupra turcilor la Azov (cucerirea portului Azov)
1697	Petru începe călătoriile prin Europa Apuseană
1698	Înăbușirea rebeliunii streliților (corp de elită din armata țaristă susținător al regentei Sofia)
1699	Adoptarea calendarului Iulian
1700	Începuturile Marelui Război Nordic Înfrângerea dezastruoasă a rușilor de către Suedia, în asediul portului Narva (port la golful Finic)
1702	Prima întâlnire cu Ecaterina
1703	Începerea lucrărilor pentru construcția capitalei Sankt Petersburg
1706	Negocieri de pace cu regatul Poloniei
1709	Victoria asupra armatei suedeze în bătălia de la Poltava
1710	Țareviciul (fiul țarului) Alexei studiază peste hotare la Dresda
	Petru se căsătorește cu Ecaterina
1711	Înfrângerea teribilă suferită în fața turcilor în bătălia de la Stănilești, pe râul Prut (Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei a fost aliatul rușilor)
1716	Alexei se autoexilează la Viena
1717	Întâlnirea lui Petru cu regele Ludovic al XV-lea în Franța Înființarea Senatului, ca organism suprem al statului rus, controlat însă de țar
1718	Alexei este asasinat în închisoare (din ordinul tatălui său, Petru) Carol al XII-lea, regele Suediei își dă sfârșitul
1721	Se încheie Marele Război Nordic Petru dobândește apelativul de "cel Mare"
1722	Se stabilește Lista Rangurilor
1723	Tratative de pace cu Persia (Iranul de azi)
1724	Descoperirea infidelității țarinei Ecaterina
1725	Petru cel Mare se stinge din viață
1727	Petru al II-lea, nepotul lui Petru cel Mare urcă pe tron
1762	Ecaterina a II-a (cea Mare) accede la tronul țarilor
1917	Revoluția Rusă aruncă în colaps sistemul monarhic țarist

Aventuroasa viață a țarului care a reformat întreaga Rusie

În secolul al XVII-lea, Rusia era încă tributară tradițiilor străvechi, medievale. În acest mediu se va naște Petru cel Mare, fiul de țar care a trăit o viață plină de evenimente. Petru aspira să realizeze în Rusia un climat de civilizație asemănător Europei Occidentale. Țarul Petru era cunoscut ca un iubitor al vinului, un admirator al femeilor și un petrecăreț desăvârșit. Ca despot luminat, acesta nu s-a ferit să utilizeze forța pentru a reforma Rusia și a o conduce într-o nouă epocă. Totuși, multe dintre reformele introduse s-au clădit cu sângele, sudoarea și lacrimile supușilor săi. Însuși Petru, un conducător fascinant dar aspru, a demonstrat un caracter asemănător întinderilor sălbatice rusești, frumoase dar crude.

▲ O mulțime de oameni sărbătorind nașterea lui Petru. Toți frații vitregi ai lui Petru născuți din prima căsătorie a tatălui său, Alexei Mihailovici, au avut o constituție fragilă, dar Petru s-a dovedit a avea o sănătate de fier. Datorită acestui fapt, au existat speculații că Petru nu ar fi fost fiul legitim al lui Alexei Mihailovici. Chiar și Petru și-a petrecut tot restul vieții întrebându-se dacă acest lucru nu era cumva adevărat.

Lupta pentru tron

Moartea fratelui vitreg

ÎN ZIUA DE 30 MAI A ANULUI 1672, s-a născut fiul țarului Alexei Mihailovici (cunoscut ca Alexei I) și al celei de-a doua soții, țarina Natalia. Acest fiu va deveni cel ce se va numi țarul Petru cel Mare. Alexei I va avea, de asemenea, două fiice cu țarina Natalia. La numai patru ani de la nașterea fiului său, în anul 1676, țarul Alexei Mihailovici moare.

Feodor, fiul lui Alexei cu prima sa soție, este desemnat succesor la tron după moartea tatălui său. Acesta avea numai cincisprezece ani, dar era cel mai mare dintre cei patru fii ai țarului, astfel fiind cea mai potrivită alegere pentru succesiunea la tron. În data de 21 iunie 1676, Feodor a fost încoronat sub numele de țarul Feodor al III-lea. Familia boierească Miloslavskaia, din care făcea parte prima soție a defunctului țar Alexei Mihailovici, i-a izgonit atât pe micul Petru, pe mama sa Natalia și familia acesteia, Narîșkina, cât și pe cele două surori ale lui Petru din palatul țarist. În Rusia acelei perioade, familia consorților țarului deținea, conform tradiției, o putere importantă, ceea ce i-a permis familiei Miloslavskaia să îl îndepărteze pe Petru și pe apropiații săi din palat. Petru a fost exilat într-un sat, Preobrajenskoe, în apropierea Moscovei. Totuși, se credea că va exista posibilitatea ca acesta să devină țar într-o bună zi. Această credință se datora faptului că Feodor al III-lea era un om cu o constituție firavă, iar copiii rezultați din căsătoria sa au murit de tineri, lăsându-l fără moștenitori legitimi.

◄ Tatăl lui Petru, Alexei Mihailovici. În timpul domniei sale feudalismul din Rusia a ajuns la apogeu. De asemenea, acesta a extins teritoriul Rusiei prin anexarea Ucrainei. Realizările sale au constituit un fundament pentru reformele întreprinse de fiul său, Petru cel Mare.

Ivan, fratele după mamă al lui Feodor, era considerat cel mai probabil succesor la tronul țarist, în situația în care țarul ar fi decedat. Totuși, Ivan suferea de o maladie psihică și însuși țarul Feodor al III-lea luase în calcul posibilitatea de a-l desemna pe Petru drept succesorul său la tron. Țarul moare la 27 aprilie 1682, la doar douăzeci de ani, fără a alege un urmaș la tronul țarist.

Masacrul de la palat

Deoarece Feodor al III-lea a decedat fără a desemna un moștenitor, nobilii (boierii) și clericii de rang înalt s-au întrunit pentru a dezbate problema succesiunii la tron. După o serie întreagă de dispute între grupările boierești, aceștia au hotărât, așa cum era de așteptat, ca Petru să preia moștenirea fratelui său vitreg. Însă Sofia, sora lui Feodor al III-lea, care complotase din umbră, manipulase în favoarea sa interesele politice într-un mod arbitrar în timpul domniei fratelui său.

Imediat după încoronarea lui Petru, au început să fie răspândite zvonuri false despre o posibilă otrăvire a lui Feodor al III-lea de către familia Narîșkina care ar fi plănuit să îl asasineze și pe Ivan. Streliții, un corp militar rus de elită, care în acea perioadă era alcătuit în mare parte din tot felul de nelegiuiți, s-au revoltat folosind ca pretext aceste zvonuri și au luat cu asalt palatul țarist.

Țarevna Sofia Alexeievna și amantul acesteia, prințul Vasili Golîțin au tras sforile din umbră în timpul insurecției streliților.

Natalia a încercat să convingă căpeteniile streliților să renunțe la rebeliune și să revină la îndatoririle militare oficiale, dar acest demers a eșuat. Streliții au început să asasineze, una câte una, persoanele al căror nume se regăsea pe o listă și care trebuiau eliminate, multe dintre acestea fiind membri ai familiei Narîșkina, ai vasalilor și aliaților săi din alte grupări boierești. Lista fusese încredințată streliților de nimeni

▼ În această imagine realizată câteva secole mai târziu este înfățișată țarina Natalia protejându-l pe micul Petru în timpul rebeliunii din 1682. Natalia nu a fost desemnată oficial regentă a lui Petru, fiind privată de acest rol prin uneltirile Sofiei Alexeievna.

▲ Regenta Sofia Alexeievna. Era inteligentă și foarte dinamică. Ambițioasa Sofia a condus Rusia împreună cu amantul său, prințul Galițin.

alta decât țarevna Sofia Alexeievna. Înfricoșată, Natalia l-a cuprins în brațele sale pe micul Petru care avea numai zece ani, uitându-se plină de groază la scenele brutale comise de streliții care intraseră în palat, fiind șocată de priveliștea carnagiului care se petrecea în fața lor.

Execuțiile au continuat de-a lungul mai multor zile și, în sfârșit, în ziua de 23 mai, o adunare a boierilor s-a întrunit și a căzut de acord să ia în considerare revendicările streliților (care coincideau cu dorințele ascunse ale Sofiei Alexeievna) și au statuat un sistem având doi țari la conducerea Rusiei: Ivan și Petru; Ivan deținea prerogativele cele mai importante în cadrul sistemului. La data de 29 mai 1862, Sofia este numită regentă, din cauza sănătății șubrede a lui Ivan. La 25 iunie, Ivan și Petru au fost încoronați co-țari în Catedrala Adormirea Maicii Domnului din Moscova.

Astfel, Sofia și-a dus la îndeplinire planurile, prin violență și teroare. Și totuși, în toamna acelui an, streliții s-au răsculat din nou, de data aceasta chiar împotriva Sofiei, fosta lor aliată. Sofia a supraviețuit acelei încercări grele și tot în această perioadă i-a izgonit pe Petru și pe mama sa într-un sătuc din apropierea Moscovei. Sofia devenea astfel adevăratul conducător al Rusiei.

DIN CULISE

ȚARII ȘI BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

În acel timp, în Rusia, religia era dominată de credința creștin-ortodoxă. Rusia fusese convertită la creștinism în secolul al X-lea. În acea perioadă istorică, statul medieval rus, a fost cunoscut sub numele de Cnezatul Rusiei Kievene (deoarece centrul politic și economic se găsea în Kiev, actuala capitală a Ucrainei), iar apogeul puterii acestei organizări statale se regăsește în anii de aur ai domniei cneazului Vladimir Sviatoslav cel Mare (945 d.Hr.-972d.Hr.). După căderea Imperiului Roman, creștinătatea s-a divizat în două confesiuni: Biserica Apostolică Romano-Catolică (având centrul la Roma) și Biserica Ortodoxă Răsăriteană (având centrul la Constantinopol). Imperiul Bizantin a fost considerat inima spiritualității creștin-ortodoxe. Vladimir cel Mare a dorit să-și consolideze controlul asupra teritoriilor rusești, adâncind totodată relațiile sale cu Imperiul Bizantin. Astfel, acesta a introdus creștinismul ortodox în spațiul rus împreună cu alte elemente culturale și spirituale de influență bizantină ca: muzica, arhitectura și scrierea. Aceste elemente noi s-au contopit cu elementele culturale existente în cnezatul său, marcând începutul dezvoltării culturii ruse din zilele noastre.

Rusia a fost cucerită de tătari (triburi de mongoli) în secolul al XIII-lea, dar în mod paradoxal, cuceritorii nomazi au fost destul de toleranți din punct de vedere religios și astfel, Biserica Ortodoxă Rusă a continuat să se dezvolte nestingherită. Biserica Ortodoxă Rusă a devenit cu adevărat autocefală (de sine stătătoare) față de Biserica Ortodoxă Răsăriteană din Constantinopol, în momentul în care Imperiul Bizantin a căzut sub dominația turcilor otomani, începând cu anul 1453. Biserica Ortodoxă Rusă a dezvoltat legături strânse cu Marele Cnezat al Moscovei (stat succesor al Rusiei Kievene, având acum capitala la Moscova), care a devenit din ce în ce mai influent în regiune. În perioada în care Rusia și-a recâștigat independența de sub ocupația tătară, în anul 1480, au izbucnit și conflictele pentru hegemonia politică internă, din care Ivan al III-lea supranumit cel Mare (1462-1503), cneazul de Moscova, a ieșit învingător. Ivan al III-lea a izgonit ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse și s-a autointitulat cap al bisericii. Aspectele religioase și seculare (laice) ale guvernării teritoriilor rusești se aflau acum în mâinile unui singur om. Ivan se considera moștenitorul împăraților bizantini și s-a autoproclamat țar, un titlu derivat din latinescul „caesar". Începând cu succesorul său Ivan al IV-lea (1547-1584), „țar" va deveni titlul oficial al suveranilor ruși. Petru cel Mare va modifica titulatura sa oficială în cea de „împărat", dar titlul de „țar" va continua să fie utilizat în mod neoficial pentru monarhii Rusiei.

▲ Ivan al IV-lea a fost cunoscut sub numele de Ivan cel Groaznic. A lăsat în urmă multe realizări culturale și economice mărețe, dar, în timpul domniei sale, s-a remarcat prin politici crude la adresa adversarilor săi.

Tânărul țar cu părul vâlvoi

Într-o casă dărăpănată, în satul în care fuseseră exilați, mama lui Petru și curtenii din anturajul lor își petreceau timpul deplângând soarta care îi aruncase în această situație, iar în acest timp, Petru era ocupat cu jocurile copilăriei, devenind pe zi ce trecea un tânăr viguros. Jocul său preferat era să-și imagineze că se luptă în războaie. Având o constituție fizică de uriaș și un păr vâlvoi, era departe de înfățișarea unui țar atunci când se juca cu copiii din sat.

Petru a fost, de asemenea, un băiat extrem de curios și dornic să studieze alături de tutorele său. În acea zonă locuiau câteva familii de străini, iar Petru a acumulat de la aceștia o serie întreagă de cunoștințe despre științe. Petru nu a dus niciodată lipsă de profesori pentru că acolo era o regiune locuită de străini, mulți dintre ei meșteri în diferite îndeletniciri. Petru era fascinat în special de construcția de nave. La acea vreme, Rusia nu deținea facilități portuare semnificative, dar acest lucru nu l-a împiedicat pe Petru să viseze la construirea unei flote mărețe a Rusiei.

Pe lângă studiile sale, Petru lua în serios jocurile de război pe care le practica mereu astfel încât, de-a lungul timpului, chiar și adulții din preajma lui Petru s-au alăturat acestor jocuri. Sofia era convinsă că aceste jocuri erau aparent nevinovate, dar Petru și prietenii săi începuseră să folosească arme reale și se echipau în uniforme de război. Drept urmare, prin aceste jocuri deprindeau îndemânare de luptători autentici, demnă de soldați adevărați.

În aceeași măsură ca și Sofia, mama lui Petru nu reușea să înțeleagă cu adevărat pasiunea fiului său pentru război. De asemenea, Natalia nu putea pricepe de ce Petru își dorea atât de mult să se joace împreună cu tineri proveniți din clasele sociale inferioare. Simțea că tânărul Petru renunță la preocupările sale de căpătâi și se gândea că, dacă acesta se căsătorește, va reuși să se maturizeze. Astfel a luat decizia să îl logodească pe fiul ei de șaptesprezece ani cu o tânără atrăgătoare, cu trei ani mai în vârstă, provenită din boierimea mijlocie, care se numea Evdochia Lopuhina. Dar măsura drastică luată nu l-a împiedicat pe Petru să-și continue joaca de-a războiul. Acest lucru o deranja la culme pe mama sa, dar curând avea să aibă loc un incident care a făcut-o să fie recunoscătoare faptului că fiul său și prietenii acestuia se antrenau în bătălii aparent reale.

▼ O ilustrație reprezentându-l pe Petru (călare) împreună cu prietenii jucându-se de-a războiul în perioada tinereții sale. Se spune că în timpul jocurilor, Petru insista să experimenteze toate gradele militare de la simpli soldați la generali.

Trezirea interesului pentru politică

Sfârşitul perioadei de regenţă

REGENTA SOFIA ALEXEIEVNA a avut o prezență slabă în exercitarea puterii sale politice. Amantul său, prințul Vasili Galițin, a încercat să întărească poziția diplomației ruse prin dislocarea trupelor în Crimeea în anul 1686 și, din nou, în 1689, dar aceste eforturi nu au avut succesul scontat. Sofia a continuat să joace un rol de facto în conducerea statului, dar din momentul în care Petru a început să se maturizeze, din ce în ce mai mulți dregători au cerut venirea la putere a acestuia ca un conducător legitim al Rusiei.

Deoarece, pe măsură ce creștea, Petru devenea din ce în ce mai conștient de locul său în societatea rusă, poziția Sofiei era din ce în ce mai amenințată. Acest lucru era inevitabil. Pentru a preîntâmpina această situație, Sofia a trimis în vara anului 1689, trupele de streliți într-un raid de noapte în satul în care Petru fusese exilat. Așa cum se întâmplase cu șapte ani în urmă, Sofia se aștepta ca incursiunea streliților să se transforme într-o baie de sânge. Totuși, în seara zilei de 6 august, chiar înaintea raidului, planurile au fost dejucate de către doi streliți care l-au avertizat în secret pe Petru despre complotul regentei Sofia.

Petru cel Mare s-a refugiat într-o mânăstire fortificată de lângă Troitski. Petru avea un caracter nevrotic, era o persoană timidă și a fost zguduit profund de această turnură a evenimentelor. Totuși, partenerii săi de jocuri și o facțiune a corpului de streliți loiali lui s-au adunat la Troitski și astfel Petru și-a refăcut moralul încă de a doua zi. În același timp, au avut loc disensiuni printre comandanții de streliți și în următoarele zile, Petru a ajuns să fie susținut de majoritatea acestor trupe. Patriarhul Ioachim al Bisericii Ortodoxe Ruse susținea de asemenea tabăra lui Petru. Sofia a fost în cele din urmă abandonată de toți streliții care îi rămăseseră loiali în palatul țarist și astfel a devenit conștientă că nu mai avea niciun control asupra puterii.

Petru și-a organizat o intrare triumfală la întoarcerea sa în Moscova în data de 6 octombrie 1689. Din porunca lui Petru, Sofia a fost trimisă la mănăstirea Novodevicie. Nu exista niciun motiv de îngrijorare pentru Petru să ia în considerare faptul că fratele său vitreg, co-țarul Ivan al IV-lea, care era retardat mintal, ar putea să i se împotrivească.

▲ Orașul port Arhanghelsk, situat în nordul îndepărtat al Rusiei este reprezentat în această pictură din secolul al XVII-lea. În acea perioadă, portul Arhanghelsk era singura ieșire la ocean a Rusiei.

▲ Fratele vitreg al lui Petru, Ivan al V-lea. A fost manipulat de interesele politice ale Sofiei Alexeievna, dar a fost, de asemenea, un partener de joacă din copilărie al lui Petru, iar țarul a fost afectat de moartea timpurie a acestuia.

◄ Prima soție a lui Petru, Evdochia. Evlavia și superstițiile sale au avut o influență considerabilă asupra fiului său Alexei.

Moscova în secolul al XVII-lea. Chiar și după izgonirea din palatul țarist, Petru se va întoarce în capitală și va asista la ceremoniile oficiale atunci când acestea erau organizate.

Un țar surprinzător

Mulți oameni se așteptau ca, după preluarea puterii în calitate de țar, Petru să guverneze după voința sa absolută, ignorând opiniile celor din jurul său. Totuși, așteptările susținătorilor săi au fost înșelate. Acesta a lăsat chestiunile legate de administrarea statului în sarcina mamei sale, Natalia, și a unor apropiați ai săi. Jocurile de-a războiul s-au transformat în exerciții serioase de pregătire militară în care va fi implicată marea armată rusă. Unii participanți au fost chiar uciși în timpul unor astfel de exerciții de război. Petru nu a acordat soției sale niciodată o mare atenție și nu își petrecea timpul împreună cu ea. Deseori apărea în public însoțit de amanta sa, Anna Mons. Relația cu propria soție nu s-a îmbunătățit nici după nașterea fiului său, prințul moștenitor Alexei, în 1690. În ultimul său testament, patriarhul Ioachim a încercat să pună capăt relației extraconjugale a lui Petru cu Anna Mons interzicând legăturile ortodocșilor cu străinii (Mons era de naționalitate olandeză și credință protestantă), dar eforturile sale vor ricoșa, singurul efect fiind acela că l-a determinat pe Petru să disprețuiască din ce în ce mai mult autoritățile religioase.

Țarul Petru era impresionat de atmosfera liberală din interiorul comunităților de străini din orașele rusești ori de câte ori le vizita. A început să întrețină relații sociale cu diverși străini, inclusiv cu meșteri care lucrau pentru armata rusă, dar și cu negustori și comercianți. Își petrecea frecvent nopțile în compania unor femei de origine străină, neglijându-și în continuare soția.

Petru era din ce în ce mai interesat de corăbii, o pasiune pe care a dezvoltat-o cu entuziasm încă din copilărie. În luna iulie 1693, s-a îmbarcat pe un vas în orașul port Arhanghelsk și a plecat pentru prima dată în viață într-o călătorie pe mare.

Petru era atașat de mare și a hotărât construirea unei mari flote rusești.

În luna ianuarie 1694, Natalia a căzut la pat și a murit la scurt timp după aceea. Ea nu va apuca să-și vadă fiul abandonându-și preocupările din tinerețe pentru a deveni un personaj demn de titlul de țar. Petru și-a iubit profund mama și a suferit teribil la moartea acesteia. Totuși, câteva zile mai târziu, și-a recăpătat pacea sufletească și entuziasmul de care era cuprins de a construi o flotă maritimă. Petru s-a bucurat ca un copil atunci când s-a finalizat construirea flotei; în

CLIPE PERSONALE

PETRECERILE ȚARULUI PETRU

Încă din adolescență, lui Petru îi plăceau ospețele desfrânate, unde vinul și rachiul curgeau în valuri. După ce a fost înscăunat țar, acesta a început să organizeze petreceri publice uriașe, cu băutură din abundență. Ironic, pentru a justifica stările de beție publică, în mod simbolic, dezmățurile erau oferite în cinstea lui Bahus, zeul roman al vinului. Desfrâul pus la cale de curtea țarului se dorea a fi o parodiere a ceremoniilor religioase ale bisericii; Petru începuse să aibă o antipatie nereținută față de clerul ortodox. Astfel, din rândul petrecăreților erau numiți așa-ziși „popi" (ironizând titulatura preoților ortodocși), care, bineînțeles, nu erau membrii ai clerului. Aceia care participau la astfel de petreceri erau curteni, ofițeri, dar și circari și măscărici.

Întotdeauna, înaintea ospețelor, se ținea o ceremonie fastuoasă. „Popa", însărcinat să conducă petrecerea, îi apostrofa pe noii participanți la eveniment, dacă aceștia se făceau „vinovați" de beție. Aceasta era o parodie la ceremonialele bisericești în care noii convertiți erau întrebați dacă au credință în Dumnezeu.

Aceste ospețe erau într-un anumit fel o adevărată corvoadă pentru petrecăreți. Erau nevoiți să servească băutura oferită de țar trei zile și trei nopți la rând și totodată obligați să continue să bea pe toată perioada bacanalelor (petreceri oferite, în Antichitate, în cinstea zeului Bahus). Bineînțeles, excesele de băutură cauzau majorității participanților stări de mahmureală sau furie, dar Petru ținea la băutură și se spune chiar că reușea să-și păstreze calmul întotdeauna, indiferent de cantitatea de băutură consumată. În perioada Crăciunului și a altor sărbători, petrecăreții se deghizau în clerici și mărșăluiau pe străzile orașului oferind o imagine grotescă pentru credincioșii ortodocși.

Astfel, aceste petreceri făceau referire cu siguranță la aspecte și semnificații politice. Parodierea ceremonialelor religioase submina autoritatea Bisericii Ortodoxe, iar petrecerile îi ofereau țarului Petru posibilitatea să identifice nemulțumirile curtenilor din jurul său. Petrecăreții își pierdeau controlul după ce consumau prea multă băutură și începeau să-și dea drumul la gură, spunând tot felul de lucruri nechibzuite, făcându-l pe țar să le cunoască adevăratele gânduri și intenții.

▸ Clerul ortodox rus în secolul al XVII-lea. În Rusia, creștinismul s-a divizat între Biserica Ortodoxă Rusă care era de partea țarului și Secta Credincioșilor de Rit Vechi, care s-a desprins din Biserica Ortodoxă Rusă ca protest împotriva reformelor.

iulie 1694 prima flotă de corăbii pe care o comandase a sosit tocmai din Olanda. Petru avea pe atunci 22 de ani. Totuși, ziua în care se va maturiza complet și va deveni un bărbat în toată puterea cuvântului era aproape.

Trezirea bruscă la realitate

Tot în această perioadă, starea de lucruri se înrăutățise în Rusia. Administrația internă era în colaps, iar amenințările din partea unor puteri străine erau din ce în ce mai provocatoare. Petru lăsase responsabilitatea conducerii statului în mâinile unor sfetnici ai săi, dar la 25 ianuarie 1695, surprinzător, Petru a ordonat mobilizarea trupelor pentru a ataca pozițiile otomane de la Marea Azov. Se părea că Petru s-a maturizat dintr-o dată și a devenit conștient de importanța poziției sale de țar. Petru nu trăise nicio experiență reală de război, ci doar se antrenase temeinic împreună cu prietenii săi în acele jocuri de-a războiul. Cu toate acestea, a atacat primul, în încercarea de a captura importantul și strategicul port de pe coasta Mării Negre, cetatea Azov, în apropierea gurii de vărsare a fluviului Don. Anexarea Azovului putea oferi Rusiei deschiderea necesară la Marea Neagră, iar acest port putea constitui un corespondent al portului Arhanghelsk, situat la Oceanul Arctic.

Totuși, spre consternarea lui Petru, garnizoana turcească din fortăreața Azovului nu a putut fi înfrântă. Armata otomană deținea un echipament militar superior, iar soldații turci aveau un moral și un spirit de luptă mult mai ridicate decât cele ale rușilor. În ciuda asediului prelungit, care a durat aproape două sute de zile, trupele țariste au progresat extrem de puțin împotriva pozițiilor turcești din Azov. Pentru a salva situația, lui Petru nu îi rămânea decât să afișeze o victorie relativă împotriva otomanilor și astfel să revină la Moscova. Însă, Petru s-a dovedit capabil, spre deosebire de sora sa vitregă, Sofia, să-și analizeze propriile greșeli comise și să înțeleagă de ce nu a reușit să obțină o victorie categorică.

Petru a ajuns la concluzia că asediul pe care l-a întreprins asupra unei fortărețe inexpugnabile avusese un punct slab major: atacase fortificațiile de pe uscat. Bazându-se pe acest fapt, Petru a decis să ia în serios construirea unei flote navale rusești puternice chiar în acea toamnă. A avansat rapid în planul de construire a flotei și a reușit să desăvârșească această operă folosind lucrători adunați de pe întregul teritoriu al Rusiei. În luna ianuarie 1696, fratele său vitreg, Ivan al V-lea, a căzut bolnav și a murit la scurt timp. În ciuda acestui fapt, Petru nu și-a întrerupt pregătirile de război. Adesea trecea personal pe la șantierele navale și mânuia câte un ciocan, ajutând la construcția vaselor. În luna mai, un număr de douăzeci și trei de galere și alte patru corăbii de război erau deja isprăvite și lansate la apă.

Noua flotă rusească a izgonit vasele turcești și a blocat estuarul fluviului Don. În acel moment, fortăreața otomană de la Azov a fost izolată de restul forțelor militare turcești și curând avea să rămână fără provizii și echipamente. Ceea ce a vlăguit cel mai mult forțele otomane din Azov, a fost atacul surprinzător al trupelor de cazaci care au profitat de slăbiciunea otomanilor și au pătruns în fortăreață. În cele din urmă, fortăreața otomană a fost cucerită în luna iulie a anului următor. Petru s-a întors la Moscova la sfârșitul lui septembrie și a fost primit ca un erou; pentru a sărbători prima sa victorie importantă a fost ridicat un arc de triumf, iar locuitorii orașului l-au ovaționat îndelung.

O pictură din secolul al XIX-lea, înfățișându-l pe Petru în fruntea unei armate, luptând împotriva forțelor Sofiei Alexeievna. Petru a participat la această luptă, fiind căpitanul detașamentului de artilerie.

Reforme profunde

Marea Ambasadă

La cinci ani după victoria asupra Sofiei Alexeievna, Petru și-a făcut cunoscută intenția de a conduce o delegație diplomatică care să facă o călătorie în Europa Apuseană. Această călătorie s-a bazat pe propunerea unui general elvețian, făcută lui Petru cu doi ani în urmă. Călătoria avea să îi lărgească țarului orizonturile de cunoaștere asupra civilizației apusene. Petru s-a arătat interesat de această propunere și cu toate că era implicat în războiul împotriva turcilor de la Azov, a simțit că poate folosi călătoria ca pe o oportunitate de a se face cunoscut în vest.

Totuși, Rusia respingea tot ceea ce însemna schimbare. Călătoria membrilor familiei țariste în alte țări era interzisă, un singur cneaz îndrăznind să treacă granițele statului în 1075 (marele cneaz al Kievului, Iziaslav). Nobilimea și clerul au fost luați prin surprindere de planurile de călătorie ale lui Petru, dar țarul i-a redus la tăcere argumentând că este nevoie de tehnica militară a lumii apusene pentru a susține cu succes un război pentru apărarea creștinătății de atacurile necredincioșilor otomani din sud.

În rândurile delegației diplomatice se regăseau trei ambasadori, 36 de învățăcei al căror rol era să strângă informații și să dobândească cunoștințe de la națiunile apusene, 70 de grenadieri și alți aproximativ 250 de însoțitori, inclusiv interpreți, medici, bucătari și șambelani.

Petru cel Mare și-a ascuns identitatea sub un nume din rândul învățăceilor, Piotr Mihailov, care dorea să dobândească cunoștințe apusene. Simțea că în acest mod va fi în siguranță față de cei care îl priveau ca pe un țar și nu ca pe un om de rând dornic să învețe și astfel i se oferea mai multă libertate de mișcare în observațiile și studiile sale asupra progresului tehnic occidental.

▲ O pictură din secolul al XVII-lea înfățișând orașul Amsterdam. Ori de câte ori Petru ajungea într-un oraș vest-european, cu activitate comercială, se îndrepta către porturi pentru a observa felul în care lucrează constructorii de nave.

▼ Femei în secolul al XVIII-lea târguind corsete. Corsetul a fost introdus în Franța secolului al XVI-lea și s-a răspândit în rândul femeilor din clasele superioare ale societății vest-europene. În perioada secolului al XVIII-lea, corsetul a fost folosit chiar și de femeile din clasa de mijloc (burgheze).

În timpul pregătirilor pentru călătorie, țarul a fost pus la curent despre o conspirație împotriva sa, pusă la cale de un grup de streliți, care îl considerau pe Petru un conducător anti-creștin. Streliții își propuseseră să îl asasineze și să o readucă la putere pe Sofia Alexeievna. Petru a poruncit uciderea prin înec a capilor complotului, apoi a dispus sfârtecarea și decapitarea corpurilor acestora, dar aceste măsuri dure nu i-au îmblânzit setea de răzbunare. A reușit totuși să își domolească furia resimțită, dezgropând și împrăștiind rămășițele pământești ale căpeteniilor insurecției streliților din 1682.

Petru a reușit să-și refacă autoritatea prin înăbușirea în sânge a insurecției. La data de 10 martie 1697, țarul a părăsit Moscova pentru a porni în călătoria către Europa Apuseană. Diplomații statelor apusene cunoșteau faptul că țarul călătorea incognito.

Un călător avid de cunoaștere

Delegația diplomatică a călătorit prin statele germane către Țările de Jos (Olanda din zilele noastre) și de acolo a pornit spre Anglia. Din Anglia, Petru și însoțitorii săi s-au întors în Țările de Jos, iar apoi au vizitat Viena. După aceea s-au îndreptat către Veneția.

Biblioteca de amintiri

PETRU ȘI DELEGAȚIA SA RĂMÂN FASCINAȚI DE... CORSET

În timp ce se afla la Hanovra, un oraș din Germania, Petru a fost invitat să ia cina cu Sofia, prințesa consort a electorului de Hanovra și cu fiica acesteia, Sofia-Charlotta, prințesa consort a electorului de Brandenburg (mai târziu rege al Prusiei, sub numele de Frederic I). Petru nu a fost primit peste tot la fel de favorabil în locurile în care a călătorit. A fost întâmpinat cu răceală în Suedia; mai exact în orașul Riga, aflat atunci sub dominație suedeză (în zilele noastre fiind capitala Letoniei), unde nu a fost organizată o ceremonie de primire în cinstea lui. Petru s-a simțit jignit de primirea făcută la Riga și a folosit ca pretext acest incident, pe care l-a considerat o insultă personală, pentru a motiva declarația de război de mai târziu împotriva Suediei.

La cina oferită în Germania, prințesele Sofia și Sofia-Charlotta au fost surprinse de manierele rudimentare ale țarului. În ciuda faptului că era domnitorul unui stat, a mâncat cu mâinile, nu a știut la ce slujește șervetul de masă și s-a murdărit cu sos pe veșminte. Însă Petru era familiar cu limba germană și gazdele au fost fermecate și impresionate de istețimea sa în timp ce purta conversația în limba lor maternă.

După cină, a fost organizată o serată dansantă. Bineînțeles că era pentru prima dată când Petru participa la un bal în prezența celor mai rafinate personaje ale înaltei societăți nobiliare din Europa acelei vremi. În momentul în care a înconjurat cu mâinile partenera de dans, a rămas surprins de rigiditatea veșmintelor purtate. Aceste veșminte aveau de fapt corsete confecționate din materiale relativ rigide, iar în Rusia acelor timpuri nu exista obiceiul de a purta astfel de accesorii. Se spune că Petru a reacționat la senzația stranie pe care a simțit-o la atingerea rigidelor corsete, remarcând cu glas tare că femeile germane au o structură osoasă nemaipomenit de dură.

O ilustrație din secolul al XIX-lea înfățișându-l pe Petru cel Mare vizitând un șantier naval în Londra. Petru a acumulat cunoștințe bogate despre construcția de nave nu numai prin participarea directă la construirea vaselor, dar și prin multitudinea de întrebări legate de construcția de corăbii și navigație adresate meșterilor constructori și marinarilor.

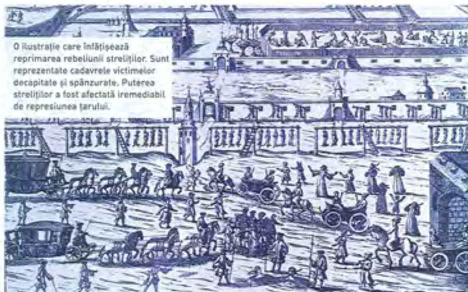

La scurt timp după sosirea la Veneția, Petru a fost informat de o altă rebeliune a streliților. Țarul a fost forțat de împrejurări să-și suspende călătoria prin Europa, care dura deja de un an și jumătate.

Între timp, când avea ocazia, se costuma în uniformă de marinar (total nepotrivită unui monarh) și făcea cercetări asupra tehnicilor de construcție a navelor, artileriei navale și altor activități specifice. De asemenea, pentru ca statul rus să-și însușească tehnologia Europei Apusene și să devină o țară modernă, Petru a invitat în vestul Rusiei 600 de specialiști, medici și ofițeri din cele mai avansate nații. A studiat până și tehnicile dentare cu unii dintre acești specialiști, ceea ce va avea consecințe dureroase pentru apropiații săi. Era atât de meticulos, încât le făcea un control amănunțit al gurii și devenea entuziast ori de câte ori descoperea un dinte cariat pe care îl extrăgea folosindu-și forța impresionantă.

Atitudinea lui caraghioasă trezea consternare în rândul capetelor încoronate și diplomaților din țările pe care le vizita. Manierele țarului rus erau aproape vulgare în comparație cu cele ale aristocraților europeni, iar pofta nestăvilită de a bea și de a petrece era o povară greu de suportat pentru gazdele sale.

După reprimarea rebeliunii streliților în urma întoarcerii sale la Moscova, Petru a avut ocazia să îl întâlnească și să poarte o discuție cu August al II-lea, noul rege al Poloniei. Cei doi monarhi au avut aceleași puncte de vedere și au convenit să formeze o alianță împotriva adversarului comun, regatul Suediei. Petru și-a schimbat opinia asupra inamicului real în perioada petrecută peste hotare. A observat interesul scăzut al monarhilor europeni pentru campania sa militară împotriva otomanilor necredincioși și astfel, s-a hotărât să-și îndrepte atenția către regiunea Mării Baltice, dominată de suedezi.

O ilustrație care înfățișează reprimarea rebeliunii streliților. Sunt reprezentate cadavrele victimelor decapitate și spânzurate. Puterea streliților a fost afectată iremediabil de represiunea țarului.

▼ Sofia-Charlotta, prințesa consort a electorului de Brandenburg care l-a găzduit pe Petru cel Mare în timpul călătoriei sale. În ciuda manierelor necioplite manifestate în timpul cinei, nobilele doamne ale Europei l-au găsit fermecător și inteligent.

▲ O stampă înfățișând tăierea bărbilor boierilor. La întoarcerea din călătoria în Europa Apuseană, Petru a poruncit interzicerea bărbilor pentru a moderniza țara. (Avea convingerea că bărbile simbolizează înapoierea Rusiei). Aceia care încălcau ucazul bărbii, erau amendați.

Tăind bărbi și retezând capete

În data de 25 august 1698, Petru s-a întors din călătoria sa de peste hotare și s-a așezat din nou la Moscova. A doua zi, când boierii (nobilii) au venit să se închine țarului, acesta a înșfăcat o pereche de foarfeci și a început să taie bărbile boierilor prezenți. Petru a ajuns la concluzia că tradiționalele bărbi lungi ale boierilor, a căror tăiere era interzisă de învățăturile Bisericii Ortodoxe, erau un simbol al înapoierii Rusiei. Este inutil să menționăm că pierderea bruscă a prețioaselor lor bărbi a constituit o adevărată traumă pentru boieri.

Tăierea bărbilor a fost primul pas spre consolidarea puterii politice a țarului. Următorul pas pe care l-a făcut a fost execuția celor care se ridicaseră împotriva sa. Din septembrie 1698 până în ianuarie anul următor, peste o mie de persoane fuseseră decapitate după ce fuseseră condamnate la moarte. Corpurile victimelor erau atârnate la vedere pe locul execuției mai multe luni, stârnind o duhoare greu de suportat în vecinătatea zidurilor Kremlinului. Petru a suspectat-o pe Sofia Alexeievna ca fiind în spatele ultimei răscoale a streliților, dar nu a putut face dovada unor probe solide împotriva acesteia, așa că s-a mulțumit s-o închidă la mânăstire. În același timp, Petru a scăpat și de soția nedorită, Evdochia, pe care a trimis-o, de asemenea, la mânăstire. Fiul lor, Alexei, a fost încredințat spre a fi îngrijit de sora lui mai mare, Natalia.

După ce a isprăvit asasinatele împotriva adversarilor săi, țarul s-a dedicat modernizării Rusiei. A poruncit tuturor, cu excepția clericilor și țăranilor, să-și radă bărbile și, în luna decembrie a anului 1699, a impus adoptarea calendarului Iulian în Rusia. În luna ianuarie a anului următor, a poruncit printr-un ucaz boierilor să poarte veșminte după moda maghiară și germană, înlocuind vestimentația tradițională rusă. Temându-se de repercusiuni, boierii s-au supus fără nicio tragere de inimă poruncilor lui Petru, dar, în secret, au început să dezvolte o antipatie tot mai mare față de țarul care se opunea voinței Bisericii Ortodoxe Ruse și tradiției. Totuși, Petru s-a arătat de neînduplecat în acțiunile sale. Credea cu sinceritate că Rusia avea nevoie de o transformare majoră a societății.

Zile petrecute în ținutul Mării Baltice

Nori negri se apropie. Marele Război Nordic

LUPTA DINTRE RUSIA și Imperiul Otoman a continuat chiar și după victoria obținută de ruși la cetatea Azovului. În luna august a anului 1700 s-au finalizat tratativele de pace dintre cele două puteri. Totuși, pacea cu Rusia nu va fi de durată. Următorul inamic declarat al Rusiei va fi de data aceasta marea putere nordică, regatul Suediei. Imperiul țarist împreună cu aliații săi, Danemarca și Polonia, deschiseseră ostilitățile împotriva Suediei. Însă regatul Danemarcei a capitulat și a fost nevoit să iasă din alianța cu celelalte puteri, retrăgându-se din tratat. Astfel, Polonia s-a văzut în situația de a face față, de una singură, trupelor suedeze.

În acea perioadă, Carol al XII-lea era regele Suediei și avea aproape optsprezece ani. Datorită vârstei lui Carol, Petru se credea superior, fapt pe care avea să îl regrete puțin mai târziu, atunci când va suferi o grea înfrângere din partea suedezilor în bătălia de la Narva, imediat după începerea ostilităților în Marele Război Nordic. Această înfrângere va avea un răsunet devastator pentru onoarea și reputația mândrului țar și pentru ca situația creată să fie din ce în ce mai dificilă, Petru a fost pus în imposibilitatea faptului de a găsi un stat mediator european care să asiste la umilitoarele negocieri de pace cu Suedia.

Petru a fost pus într-o situație extrem de ridicolă după dezastrul militar suferit, dar curând a venit cu o idee interesantă care să-l scoată din impas. În timp ce adversarul său, Suedia, va reuși să obțină victoria în multe bătălii de acum încolo, va fi imposibil pentru regatul baltic să zdrobească uriașa putere a Rusiei și să epuizeze abundentele sale resurse naturale și astfel să câștige întreg războiul. Pentru refacerea forțelor distruse în timpul bătăliei de la Narva, Petru a dispus o mobilizare masivă pe întreg teritoriul Rusiei, pentru a se pregăti în vederea viitoarelor campanii militare cu suedezii. În acest sens, a reînviat alianța cu Polonia și Danemarca. Armatele reunite ale Poloniei și Rusiei vor fi aruncate pripit în multe confruntări anevoioase, dar vor câștiga prima bătălie abia în iarna anului 1701. Această victorie a schimbat sorții războiului în favoarea adversarilor Suediei. Din 1702 până în 1703, armata țaristă și-a întărit pozițiile de-a lungul râului Neva. În luna august a anului 1704, trupele rusești au atacat Narva. Totuși, în această perioadă, armata suedeză și-a schimbat tactica militară concentrându-și atacul pe pozițiile aliatului Rusiei, Polonia, și în ianuarie 1707, suedezii îl forțează pe regele August al II-lea al Poloniei să abdice.

◄ Ecaterina. Părul său fusese la origine blond, dar aceasta l-a vopsit în negru. În cele din urmă, Petru a început să aibă sentimente sincere pentru această tânără delicată și bună.

▲ Carol al XII-lea [călare] comandându-și trupele în bătălia de la Narva. Carol a fost un conducător militar talentat și, deși forțele sale erau depășite numeric de trupele țariste, în proporție de doi soldați ruși pentru un soldat suedez, a reușit să-i înfrângă în bătălie. Această victorie a suedezilor a însemnat o înfrângere umilitoare pentru moralul rușilor și pentru onoarea lui Petru.

În acel an, Carol al XII-lea s-a decis să atace Moscova. Însă perioada propice a anului pentru a desfășura o astfel de campanie se apropia de sfârșit. Armata suedeză era epuizată de marșul forțat întreprins în vastele întinderi rusești, neavând surse de aprovizionare, și astfel la data de 8 iulie 1709 suferă o înfrângere decisivă la Poltava, în partea centrală a Ucrainei de azi. Carol al XII-lea a fost rănit în bătălie și a fost nevoit să se refugieze în Imperiul Otoman. Petru a făcut din această victorie un titlu de glorie și a considerat că astfel și-a recăpătat onoarea pierdută. Dar Marele Război Nordic nu se va încheia cu glorioasa victorie de la Poltava.

▲ August al II-lea. Polonia a suferit o serie întreagă de înfrângeri în timpul invaziei teritoriului său de către trupele suedeze. Astfel, în timp ce suedezii erau ocupați cu invadarea Poloniei, armata țaristă a reușit să se regrupeze pentru a lupta din nou.

O femeie a destinului

În timp ce purta războiul cu Carol al XII-lea al Suediei, Petru a făcut o adevărată pasiune pentru o femeie din popor. Numele acesteia era Marfa Samuilovna Skavronskaia. Va deveni ulterior împărăteasa Ecaterina I, soția lui Petru cel Mare.

Marfa Skavronskaia era fiica unor țărani săraci din regiunea suedeză Livonia. După moartea părinților, a plecat să lucreze ca servitoare în casa unui episcop. În anul 1702, Livonia a fost ocupată de armata țaristă și se spune că tânăra Marfa ar fi devenit amanta mai multor ofițeri ruși. În perioada în care Petru a întâlnit-o, era amanta prințului Aleksandr Danilovici Menșikov. Un timp, a fost implicată în relații sentimentale cu ambii bărbați, dar curând, Petru avea să-i impună să renunțe la relația cu prințul Menșikov, oferindu-i o locuință. În anul 1705, Marfa s-a convertit la confesiunea ortodoxă și a luat numele de Ecaterina.

Țarul se folosea de femei doar pentru a-și satisface dorințele fizice. Dar veselia și bunătatea maternă manifestate de Ecaterina au reușit să îi schimbe caracterul.

▲ Sankt-Petersburg în secolul al XVIII-lea. Denumirea orașului înseamnă „Orașul Sfântului Petru", dar este de asemenea cunoscut ca o capitală ridicată pe oase umane deoarece un număr mare de oameni de pe tot cuprinsul imperiului rus au sfârșit acolo în timpul lucrărilor de construcție.

A început să trăiască o frumoasă poveste de dragoste așa cum nu mai avusese până în acel moment. Petru începuse să-i ceară sfatul în multe privințe în legătură cu îndatoririle sale de țar și se gândea chiar să ia în considerare posibilitatea de a o lua în căsătorie. În această perioadă, Ecaterina a dat naștere la doi copii din relația sa cu țarul, dar, din nefericire, amândoi au murit la o vârstă fragedă.

Resentimente adânci în rândul poporului

Concomitent cu războiul împotriva Suediei și relația sa amoroasă cu Ecaterina, de-a lungul acestei perioade, Petru s-a concentrat foarte mult pe o anumită preocupare a sa mai veche. Această preocupare de căpătâi era construcția unei noi capitale, care să rivalizeze cu marile capitale apusene. Teritoriul pe care îl alesese cu grijă pentru construcția noii sale capitale se găsea la gura de vărsare a râului Neva în Golful Finic [sau Golful Finlandei], într-o regiune mlăștinoasă, sălbatică și foarte puțin populată. În luna mai a anului 1703, a fost pusă piatra de temelie a noii capitale prin demararea în această zonă a construcției unei mici fortărețe, inițial de lemn, denumită Petru și Pavel [Petropavlovskaia Krepost, lb. rusă]. Vechea capitală, Moscova, era considerată un focar de intrigi și obiceiuri învechite, iar Petru ajunsese să deteste aproape tot ceea ce însemna tradiție. Își dorea asiduu să rupă legăturile Rusiei cu trecutul și să dezvolte o nouă civilizație rusă, comparabilă cu cele apusene și astfel a hotărât ridicarea unei noi capitale, care să simbolizeze despărțirea de vechile racile și tradiții. Aceasta urma să fie Sankt Petersburg.

Construcția la scară largă a noii capitale a început în luna februarie a anului 1704. Petru a adus un arhitect italian, Domenigo Trezzini, pentru a întocmi planurile de construcție. Însă era extrem de dificil să construiești un oraș într-o zonă plină de mlaștini și turbării. Lucrătorii erau aduși cu forța din toate colțurile Rusiei pentru a ridica orașul, dar duceau lipsă de unelte adecvate și provizii suficiente de hrană. Mulți dintre aceștia au început să moară de foame și din cauza frecventelor epidemii declanșate de condițiile precare de trai. Aceeași soartă o aveau aproape toți oamenii aduși la porunca țarului să-i înlocuiască pe cei dispăruți și se spune că, pentru construcția grandioasei capitale Sankt Petersburg, au fost sacrificate între 100.000 și 200.000 de vieți omenești. Petru iubea locația aleasă pentru noua capitală și o considera „raiul pe pământ", dar pentru cei care au lucrat la ridicarea acesteia era considerată „iadul pe pământ".

Regimul infernal instaurat de Petru, mai ales pentru oamenii de rând, nu se limita la construcția capitalei Sankt Peterburg; concomitent cu obligarea poporului de a lucra în condiții inumane pentru realizarea ambițiosului proiect citadin, Petru cel Mare a silit mulți supuși să se sacrifice în numele său în aventuroasele războaie pe care le-a purtat. Țarul a impus o fiscalitate covârșitoare [dări pentru aproape orice lucru imaginabil], iar această situație i-a afectat în egală măsură pe bogați și pe săraci. Încorporarea silită a soldaților pentru armata sa și recrutarea forțată a oamenilor de pe întreg întinsul Rusiei ca lucrători pentru construcția capitalei Sankt Petersburg a aruncat o umbră întunecată peste viețile locuitorilor imperiului său. Între timp, occidentalizarea Rusiei a continuat în ritm alert. În anul 1703, a fost publicat primul jurnal de limbă rusă, Știri din Moscova [Moskov-skie-novosti, lb. rusă], care cuprindea în patru pagini o mulțime de noutăți scurte despre ceea ce se petrecea în Rusia și în Europa și, de asemenea, o nouă școală de navigație își deschidea porțile. Poporul Rusiei se arăta puțin preocupat de aceste măsuri de înnoire. În anul 1705, a izbucnit o răscoală în regiunea Astrahanului. Pentru a înăbuși răzmerița și a-i pedepsi pe instigatori, Petru a înrolat cu sila circa 4.000 de răsculați în serviciul activ al armatei sale.

Suferințele poporului rus, cauzate de domnia autoritară a lui Petru cel Mare, vor continua și de acum încolo. Războiul cu Suedia părea fără sfârșit și finalizarea capitalei țariste nu putea fi prevăzută în viitorul apropiat.

Versiune diferită

ZVONURI DESPRE UN ȚAR IMPOSTOR

Odată cu trecerea anilor, reputația lui Petru în rândul poporului Rusiei se deteriora pe zi ce trecea. Unul dintre cele mai însemnate motive era îndepărtarea tot mai vădită a țarului de tradițiile Bisericii Ortodoxe Ruse.

Petru cel Mare nu acorda respectul cuvenit ierarhilor bisericii, numind în mod arbitrar arhierei ortodocși. A construit noi mănăstiri și a transferat cu timpul întreaga autoritate religioasă ortodoxă sub controlul său. A abolit chiar instituția patriarhatului, înlocuind-o cu un consiliu colectiv de conducere, având în frunte un dregător al statului. A adus o insultă gravă bisericii tradiționaliste prin ucazul (porunca) de tundere a bărbilor boierești, un pas pe care Petru, de altfel, l-a considerat necesar în campania de occidentalizare și desprindere de trecut a țării sale. Bunul și evlaviosul popor rus, a început să-l considere pe Petru un fel de Antihrist pe pământ. În mulțime au început să circule din ce în ce mai multe zvonuri despre faptul că Petru nu ar fi un adevărat descendent al țarilor și nu ar fi altceva decât un impostor care a uzurpat tronul. Ciudatul său comportament nu a făcut decât să întărească aceste zvonuri, care au devenit din ce în ce mai plauzibile în ochii poporului. Unii susțineau că adevăratul țar a murit și că a fost înlocuit de către un uzurpator chiar în perioada marii călătorii prin Europa Apuseană, alții pretindeau că paternitatea lui Petru ar fi discutabilă, făcând nulă legitimitatea sa ca țar. Zvonurile de mai târziu se bazau pe faptul că dintre toți frații săi vitregi, numai Petru era o persoană sănătoasă și zdravănă, ceea ce întărea credința că era rodul unei relații extraconjugale a mamei sale. După cum s-ar fi putut presupune, adevărata odraslă a țarului Alexei Mihailovici ar fi trebuit să fie bolnăvicioasă ca toți ceilalți frați.

Acest tip de zvonuri s-a răspândit mai ales în momentul în care Petru a transformat traiul supușilor săi într-un adevărat iad prin impunerea unor dări uriașe, luarea la oaste cu arcanul și silirea locuitorilor să lucreze în condiții inumane pentru înălțarea visului său, orașul Sankt Petersburg. În spatele acestor nemulțumiri populare stăteau credințele iluzorii înrădăcinate cum că țarul este chemat să fie un eliberator, nu un opresor al propriului popor. Se credea că, într-o zi, adevăratul țar va apărea pentru a-și scoate norodul din starea josnică în care se găsea și că intențiile bune ale acestuia au fost deformate de un impostor sprijinit de boieri. Bineînțeles că Petru a fost un conducător legitim, dar a fost urât de poporul său până la moarte.

▲ Emilian Pugaciov, care la sfârșitul secolului al XVIII-lea a pretins că este adevăratul țar declanșând o puternică răscoală. Mitul țarului impostor va continua să existe chiar și după moartea lui Petru cel Mare.

O pictură din secolul al XVIII-lea care îl înfățișează pe țarul Petru cel Mare conducând lucrările de construcție a capitalei Sankt Petersburg. Petru a fost foarte preocupat de accesul la mare și a poruncit ca noua capitală să fie înălțată pe coasta Golfului Finic.

Transformarea Rusiei într-o mare putere europeană

Evadarea din anonimat

Cu toate că abia a reușit să scape cu fuga în Imperiul Otoman, după bătălia de la Poltava, Carol al XII-lea al Suediei nu a renunțat niciodată la o eventuală victorie în lupta sa cu Petru cel Mare. A început să uneltească pentru a-i determina pe turci să pornească un război împotriva Imperiului Țarist. Imperiul Otoman se temea de creșterea puterii militare a Rusiei influențată de reformele întreprinse de Petru cel Mare și astfel a căzut la înțelegere cu Carol al XII-lea să pornească ostilitățile din partea de nord a teritoriilor țariste. În 20 noiembrie 1710, Imperiul Otoman a declarat război Rusiei. Încă o dată, Petru fusese târât în război.

În data de 19 februarie a anului următor, Petru se căsătorește cu Ecaterina, cu care avusese o legătură romantică de peste opt ani. După ce a devenit țarină, în următoarea lună Ecaterina l-a însoțit pe Petru la Moscova. Aceasta trebuia să-l însoțească o bucată din drumul spre câmpul de bătălie, aflat în sud, dar, înainte să-și ia rămas bun, la scurt timp după ce au părăsit Moscova, Petru a căzut bolnav. Astfel, Ecaterina a fost nevoită să-i rămână alături pe tot parcursul călătoriei până la locul desfășurării bătăliei. Ecaterina dorea să se asigure că Petru se va recupera cu bine, iar prezența ei avea să-l salveze dintr-o situație care i-ar fi putut periclita viața.

Armata țaristă condusă de Petru împreună cu forțele aliatului său domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir (1710-1711), s-a îndreptat spre sud, în direcția Mării Negre, iar în ziua de 7 iulie 1711 s-a ciocnit cu forțele otomane pe râul Prut, într-un mic sat moldav, numit Stănilești. Trupele rusești nu erau obișnuite să lupte în astfel de regiuni aride și erau destul de epuizate în momentul în care a avut loc încleștarea cu turcii, care aveau și superioritate numerică în proporție de cinci la unu. Rușii au suferit o înfrângere umilitoare. Împresurați complet de turci, Petru a încercat să-și abandoneze trupele și să dea bir cu fugiții, dar Ecaterina l-a sfătuit să negocieze cu otomanii și să le ofere monede de aur și bijuterii în schimbul libertății. Așa cum aceasta anticipase, bijuteriile au fost un mijloc de negociere eficient și turcii au căzut de acord să semneze un tratat de pace. Surprinzător, otomanii au impus condiții moderate rușilor în tratatul de pace – una dintre acestea a fost că le-au permis rușilor să-și retragă forțele rămase de pe câmpul de bătălie – lucru pe care l-au regretat din plin ulterior.

▲ Orașul Istanbul în zilele noastre. A fost capitala Imperiului Otoman fiind cunoscut și sub numele de Constantinopol. Ambasadorul rus le-a solicitat otomanilor să-l întemnițeze pe Carol al XII-lea, dar singurul răspuns pe care l-a primit a fost o declarație de război împotriva țării sale, pe care însuși regele Carol a sugerat-o turcilor.

Fiul nedorit

Scăpând cu bine din această întâmplare nefericită, Petru a asistat la căsătoria fiului său Alexei, în ziua de 14 octombrie a anului 1711, în orașul Torgau de pe fluviul Elba. Charlotta-Christina de Brunswick-Wolfenbuttel, tânăra care avea să îi devină soție era fiica unei nobile familii germane. Însă nu era o femeie frumoasă și nu practica aceeași confesiune ca țareviciul Alexei. Din această cauză, Alexei, care spre deosebire de Petru era un habotnic credincios ortodox, nu dorea să se căsătorească cu aceasta. Totuși, prințul nu era în măsură să refuze mireasa aleasă de tatăl său.

După ce a fost separat de mama sa, Evdochia, și a fost lăsat singur între zidurile palatului, a crescut urându-l pe tatăl său, sub influența călugărilor din jur. Bineînțeles că relația dintre tată și fiu s-a dovedit a fi una extrem de anevoioasă, mai ales că Petru disprețuia vizibila slăbiciune fizică și psihică a fiului său. Pe de altă parte, Alexei îi purta ranchiună tatălui său pentru că o izgonise pe mama sa din palatul imperial. Cu toate acestea, Petru intenționa să-l numească pe Alexei succesorul său.

Când Alexei avea paisprezece ani, Petru i-a impus să cunoască îndatoririle militare și, mai apoi, l-a numit guvernator al Moscovei la numai șaptesprezece ani. Dar, în acel moment, Alexei nu se arăta interesat decât de religie și nu a fost deloc entuziasmat de noua sa poziție. Petru își dorea ca fiul său să aibă o educație exemplară, așa că l-a trimis să studieze peste hotare la Dresda, în Germania. Nevolnicul fiu nu a fost capabil să profite de această oportunitate pentru a se îndrepta spre calea cea bună, dezamăgindu-și încă o dată tatăl. Nici căsătoria nu-l va face pe Alexei

▲ Ahmed al III-lea, sultan al Imperiului Otoman. A pornit un război victorios împotriva Rusiei la cererea lui Carol al XII-lea, dar tratatul de pace semnat pripit cu Petru cel Mare s-a dovedit a fi o greșeală amarnică.

O gravură care înfățișează căsătoria lui Petru cu Ecaterina. Au fost organizate un somptuos banchet și un bal magnific, iar mai târziu au fost trase focuri de artificii pentru a-i celebra pe miri.

CLIPE PERSONALE

FASCINAȚIA GROTESCULUI

La întoarcerea din Franța, Petru a petrecut o perioadă de timp în Berlin. În timp ce vizita un muzeu, s-a arătat interesat de o statuetă expusă, reprezentând un straniu idol păgân, și l-a convins pe regele Frederic Wilhelm I al Prusiei să i-o dăruiască. Țarul a fost întotdeauna fermecat de obiecte ciudate și grotești. A construit un muzeu (Cabinet de Curiozități) în Sankt Petersburg, care găzduia o colecție de ciudățenii, inclusiv corpuri umane diforme (pitici) păstrate în formol sau rămășițe ale unor animale bizare.

Petru nu arăta nicio aversiune vizibilă față de aceste bizarerii și lucruri ciudate și simțea o plăcere deosebită să efectueze proceduri chirurgicale și dentare. A studiat practicile chirurgicale și dentare ale vremii în timpul călătoriei prin Europa Apuseană și a devenit chiar îndemânatic, dar pentru adevărații medici și pentru pacienții care încăpeau pe mâinile sale era o adevărată pacoste. A luat parte cu interes la torturi și execuții, biciuind personal prizonierii cu cravașa și tăind capetele condamnaților cu securea. Aceasta nu se datora neapărat urii sale față de prizonieri, ci se părea că această „joacă" era o adevărată plăcere pentru țar. Petru nu considera că poate fi acuzat că participă cu drag la torturile și uciderile prizonierilor și opozanților săi.

Acest tip de personalitate era considerat inadecvat unui credincios creștin practicant, dar Petru nu accepta o astfel de caracterizare. Credea mai degrabă că a fost ales de Dumnezeu să devină țar al tuturor Rusiilor și considera că acuzele aduse faptelor sale erau echivalentul unor acuze aduse voinței lui Dumnezeu.

▲ O pictură din secolul al XVII-lea reprezentând palatul Luvru din Paris în care țarul Petru a locuit foarte puțin în timpul șederii sale în Franța. Lui Petru i-a displăcut să locuiască în apartamentele luxoase și s-a mutat într-un hotel unde a fost pregătit un pat special pentru el.

să își revină. În cele din urmă, Alexei va fi atras în conspirațiile puse la cale de cei care se opuneau reformelor tatălui său.

Vizita în Franța

Petru nu-și putea petrece tot timpul supraveghind faptele fiului său și îndreptându-i greșelile. Încerca astfel să compenseze umilitoarea înfrângere din conflictul cu otomanii. În 1714, Petru atacă teritoriul suedez al Finlandei, o campanie în care flota sa va obține o victorie strategică asupra flotei suedeze. Această biruință navală a constituit o surpriză pentru puterile Europei. Țările de Jos, Anglia și Danemarca au decis să intre în grațiile Rusiei și și-au dislocat forțele pentru a o sprijini în conflictul împotriva Suediei. Dar au existat divergențe de opinii în interiorul acestei alianțe și campania împotriva Suediei a fost amânată. Carol al XII-lea a profitat de oportunitatea de a părăsi teritoriul turcesc și s-a întors fulgerător în Suedia, prin nordul Germaniei. Astfel, Carol al XII-lea a reapărut în joc.

Țarul a bănuit că Anglia se va retrage curând din alianță și a început să negocieze pe ascuns cu Franța pentru a o determina să se retragă din alianța cu Suedia și să o atragă în tabăra sa. Vârstnicul rege Ludovic al XIV-lea s-a folosit de starea precară de sănătate pentru a evita o întâlnire directă cu Petru, dar țarului i se oferă o altă șansă de a negocia cu Franța după ce „Regele soare" va muri în anul 1715. După negocieri dure, regatul francez a intrat în alianță și, în luna mai a anului 1717, Petru își face apariția în Paris.

▲ Frederic Wilhelm I. Prusia era aliatul Rusiei, dar regele prusac disprețuia comportamentul crud și barbar al țarului și al însoțitorilor săi.

▼ O pictură din secolul al XIX-lea reprezentând întâlnirea dintre Petru cel Mare și Ludovic al XV-lea. Petru l-a ridicat în brațe pe micul rege Ludovic și l-a sărutat ca și când ar fi fost un băiețel obișnuit.

Petru s-a simțit onorat să primească vizita personală a noului rege francez, Ludovic al XV-lea la doar trei zile de la sosirea sa în Franța. Regele avea numai șapte ani și la finalul întrevederii lor, țarul l-a ridicat în brațe pe micul monarh și l-a sărutat. Ludovic al XV-lea nu a părut deranjat de această manifestare de simpatie, dar se spune că dregătorii din jurul său au fost iritați de acest gest. În ziua următoare, Petru și însoțitorii săi i-au întors vizita lui Ludovic al XV-lea ca un gest pentru favoarea făcută. După ce acest eveniment s-a produs fără niciun incident, Petru a profitat de ocazia de a colinda pe străzile Parisului și de a studia în detaliu orașul. Afacerile politice care au constituit motivul real al călătoriei în Franța au fost în centrul dezbaterilor dintre diplomații ambelor părți; în data de 15 august, în timp ce Petru familiariza cu Parisul, a fost semnat Tratatul de la Amsterdam între Rusia, Franța și Prusia. Ar fi fost de-a dreptul imposibil pentru Franța să taie legăturile cu Suedia și Anglia, dar Petru a repurtat un mare succes în această vizită, convingând Franța să intervină în favoarea Rusiei, dacă ar fi izbucnit un conflict.

Petru a întrecut măsura la petrecerile organizate în cinstea sa la Paris, în felul lui caracteristic, cu vin și femei din abundență și a fost nevoit să facă o cură de recuperare la băi timp de patru săptămâni. Apoi s-a întâlnit cu țarina Ecaterina la Amsterdam, iar ulterior au călătorit spre Berlin. Regele și regina Prusiei au poruncit ca toate bunurile prețioase din palatul regal berlinez să fie adăpostite înainte de sosirea țarului Petru și a însoțitorilor săi; aceasta pentru că, prin mediile aristocratice europene, se răspândise vestea că țarul Rusiei era lipsit de maniere elegante și-i plăcea să se dea în spectacol ori de câte ori i se oferea ocazia. Totuși, nimeni nu putea să conteste importanța politică și militară a imperiului care era condus de acest oaspete grobian.

Sfârșitul unui conflict de durată

▲ Împăratul Carol al VI-lea de Habsburg. A fost de acord să-i ofere o ascunzătoare și să-l protejeze pe cumnatul său Alexei, pe care totuși l-a trimis la Neapole de teamă că Petru cel Mare va invada Viena.

Alexei fuge în exil

În timp ce Petru era preocupat de tratativele sale diplomatice, relația cu fiul său avea să se deterioreze din ce în ce mai mult. Prăpastia dintre ei s-a adâncit începând cu toamna anului 1715. În luna octombrie a acelui an, soția lui Alexei a dat naștere unui fiu și tot în aceeași lună țarina Ecaterina a adus pe lume un băiat. Se întrezărea posibilitatea ca Alexei, care se dovedise un fiu nedemn și-i provocase tatălui său multe neplăceri, să fie deposedat de drepturile sale succesorale de către noul frate vitreg, potențial uzurpator. Așa cum Alexei se temuse, în luna ianuarie a anului 1716, tatăl său a anunțat că în următoarele șase luni va da o proclamație prin care va clarifica problema succesiunii la tron. Și totuși, țareviciul a petrecut acest interval de timp într-o stare de lâncezeală, provocându-l și mai mult pe țar. Cu toate acestea, Alexei era îngrozit de tatăl său și, la sfârșitul lunii septembrie 1716, a luat decizia să fugă în exil la Viena. A fost însoțit de amanta nemțoaică care luase locul soției sale, Charlotta, ce murise la nașterea fiului său. Împăratul german Carol al VI-lea de Habsburg, cumnatul lui Alexei, a fost se acord să-l ascundă și să îi ofere protecția sa.

Carol al VI-lea a consimțit să-i ofere o ascunzătoare cumnatului său până în momentul în care situația se va liniști, dar Petru a aflat despre acest lucru și nu avea de gând să renunțe. A scris o epistolă fiului său poruncindu-i să se întoarcă. Carol al VI-lea s-a prefăcut că nu cunoaște situația, deoarece dorea să evite o dispută cu Rusia. Alexei s-a întâlnit cu un trimis al tatălui său și a fost de acord să se întoarcă acasă cu condiția să fie iertat și să i se permită căsătoria cu amanta sa. Petru a replicat că nu dorea ca situația să degenereze, dar acest lucru era o minciună sfruntată.

Uciderea propriului copil

Alexei s-a întors la Moscova la sfârșitul lui ianuarie 1718. Petru se găsea deja acolo, după revenirea din călătoriile în Europa Apuseană și i-a poruncit să se înfățișeze înaintea sa la Kremlin. În prezența miniștrilor, a prelaților și a altor dregători, Petru i-a spus fiului său că îi va acorda iertarea dacă va da în vileag cine l-a sprijinit în fuga sa peste hotare și în refuzul de a-și asuma rolul de succesor la tron. Alexei nu a oferit niciun răspuns și în clipa imediat următoare s-a anunțat solemn că Petru, fiul lui Petru cel Mare și al Ecaterinei va deveni succesorul legitim al tatălui său, în locul lui Alexei.

Alexei se temea pentru viața sa și a dat în vileag numele tuturor celor care ar fi putut fi considerați conspiratori și care i-ar fi adus ofense țarului, printre care doi episcopi. În rândurile conspiratorilor se afla și mama lui Alexei, Evdochia. Unul câte unul au fost torturați, bătuți și executați în diferite feluri, inclusiv prin tragerea în țeapă. Însuși Alexei a fost aruncat în temnița din Sankt Petersburg. Iubita lui, Eufrosina, care rămăsese la Berlin s-a bucurat la vestea că Alexei este încă în viață. Acesta a cerut să îi fie permis să o revadă în temniță, dar Eufrosina se temea pentru propria ei viață. S-au revăzut într-un final la sfârșitul lui aprilie 1718, când aceasta a fost adusă la Sankt Petersburg pentru a depune mărturie împotriva fostului său iubit.

29 de ani de relație între tată și fiu	
1690	Se naște Alexei
1699	Mama lui Alexei, Evdochia, este trimisă la mănăstire
1704	Alexei intră în armată ca ofițer
1708	Alexei este numit guvernatorul Moscovei
1709	Alexei este obligat să studieze peste hotare la Dresda
1711	Alexei se căsătorește
1714	Se naște prima fiică a lui Alexei, Natașa
1715	Se naște primul fiu al lui Alexei, Petru; soția sa, Charlotta, moare la naștere și se naște, de asemenea, fratele său vitreg, botezat tot Petru
1716	Alexei fuge în exil la Viena
1717	Alexei promite că se va întoarce acasă din Neapole
1718	**3 februarie:** Alexei își pierde statutul de țarevici (prinț moștenitor) **26 iunie:** Alexei moare sub tortură

CĂLĂTORII ÎN TIMP

DISENSIUNI ÎNTRE TATĂ ȘI FIU

Alexei avea un caracter diametral opus tatălui său, Petru cel Mare, și aceasta datorită mediului în care a fost crescut. Mama sa, Evdochia, prețuia tradițiile rusești și, încă din copilărie, Alexei a fost îndrumat să respecte cu sfințenie tot ceea ce spunea și făcea aceasta. Totuși, mama sa a fost alungată din preajma țareviciului, fiind trimisă la o mănăstire, când Alexei avea numai nouă ani, iar acesta a crescut sub atenta supraveghere a prietenului tatălui său, prințul Aleksandr Menșikov. Alexei era într-o continuă stare de neliniște din cauza fricii aproape cronice de un tată extrem de sever. Și-a găsit refugiul în credință, dar a pierdut interesul pentru toate activitățile în care Petru dorea să îl inițieze precum politica, diplomația și îndatoririle militare. De fapt, a acumulat un dispreț profund pentru astfel de preocupări și implicit pentru tatăl său. Din această cauză, retrograzii din societatea rusă, care nu erau de acord cu reformele întreprinse de Petru, au strâns rândurile în jurul lui Alexei. În cele din urmă, Petru avea să-l considere pe fiul său un potențial pericol, cu toate că Alexei nu s-a implicat niciodată direct în conspirații. Din când în când, Petru încerca să-i ofere o educație demnă de un succesor la tron, dar aceste strădanii nu făceau decât să îl îndepărteze și mai mult de ambițiile tatălui său. Dacă ar fi să căutăm acul în carul cu fân și să găsim asemănări între Alexei și Petru, acestea s-ar rezuma la predilecția pentru risipă și petreceri, nesupunerea față de părinți și dragostea pentru femei din clase inferioare.

Alexei a iubit-o într-adevăr pe Eufrosina, dar aceasta nu va permite legăturii lor de dragoste să îi determine soarta. După ce a fost adusă la Sankt Petersburg pentru a-l întâlni pe Alexei, a divulgat toate secretele pe care le cunoștea judecătorilor lui Petru. După acest act mârșav de trădare, Alexei va fi supus unor torturi teribile (la care se spune că ar fi participat și tatăl său) în timpul cărora moare la vârsta de 29 de ani. Alexei a dus o viață dezordonată, neprofitând cu adevărat de faptul că se născuse fiu de țar.

O pictură din secolul al XIX-lea care îl reprezintă pe Petru cel Mare interogându-l pe Alexei (stânga). Tradiționalistul Alexei a câștigat încrederea reacționarilor, dar nu a intrat niciodată în grațiile tatălui său, care avea un caracter diametral opus.

▲ O imagine pictată în secolul al XIX-lea reprezentând un castel privit de sus în care Alexei a locuit în Neapole după ce a fost trimis acolo de către împăratul Carol al VI-lea, care se temea de represaliile Rusiei pentru că îi oferise adăpost lui Alexei.

▼ Carol al XII-lea pe câmpul de luptă, în uniforma militară regală. După moartea acestuia, Suedia a pierdut hegemonia asupra regiunii Mării Baltice și nu va mai fi considerată niciodată o mare putere a Europei.

Petru a fost nevoit să ia o decizie în privința pedepsirii exemplare a fiului său. A cerut sfatul înalților prelați, dar aceștia i-au sugerat să respecte voința lui Dumnezeu și să aplice pedeapsa potrivită. Bineînțeles că prelații se temeau de puterea lui Petru și nu îndrăzneau să vorbească deschis despre părerile lor în această chestiune delicată și să îi provoace furia. În final, Petru a încredințat soarta fiului său deciziei Curții. Judecătorii erau conștienți de sentința pe care o aștepta țarul și astfel au fost nevoiți să îl condamne pe Alexei la moarte.

Totuși, șovăielnicul țar nu va porunci personal execuția fiului său. Nici nu va fi nevoit să facă acest lucru, deoarece, în ziua de 26 iunie, Alexei își dă ultima suflare după ce trupul său a fost devastat de chinurile torturii în timpul încarcerării în temnița din Sankt Petersburg. Varianta oficială susținută de Petru a fost că fiul său s-a sfârșit în urma unei hemoragii cerebrale, dar bineînțeles că nimeni nu a crezut. În ziua următoare, a fost celebrată victoria de la Poltava și, odată ce scăpase de fiul său, Petru s-a distrat copios la eveniment, participând la ceremonii și delectându-se cu focurile de artificii. În același timp, circulau zvonuri precum că însuși țarul și-ar fi torturat fiul până la ultima suflare.

Moartea unui inamic

În anul 1718, un alt adversar de temut, care l-a urmărit toată viața pe Petru, a murit pe neașteptate: Carol al XII-lea, regele Suediei. Era de neimaginat ca acest monarh neîmblânzit, care supraviețuise unor încercări grele, să moară atât de brusc. În timp ce făcea observații asupra inamicului într-o bătălie cu norvegienii, un plumb i-a străpuns craniul. Suedia va suferi enorm de pe urma pierderii regelui luptător, tocmai în momentul în care dorea să-și reafirme autoritatea în regiunea Mării Baltice. Fără un conducător precum Carol al XII-lea, acest lucru va deveni mult mai dificil.

Ulrika Eleonora, sora lui Carol, a devenit noul monarh al Suediei. În anul următor, a purtat tratative cu Rusia, care solicitase pacea, în sensul că Suedia nu va face nicio concesie dacă nu va fi semnat un tratat de pace. Temperamentalul Petru s-a înfuriat și cu toate că negocierile de pace erau avansate, a atacat Suedia în luna iulie a acelui an. Este de prisos să amintim că negocierile au eșuat.

Anglia și Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană (Austria) se temeau de expansiunea puterii rusești și au făcut o alianță cu Suedia, dar era prea târziu pentru a-l mai stăvili pe Petru cel Mare. Țarul avea încă o înțelegere cu Franța și acest aspect a constituit o măsură de echilibru între puterile Europei, cu Anglia, Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană și Suedia pe de o parte, și Franța și Rusia pe de altă parte. Petru a cerut sprijinul unui diplomat francez în momentul în care a fost pus față în față cu o alianță formată din trei mari puteri europene coalizate împotriva sa.

Eforturile depuse de diplomatul francez s-au concretizat în tratativele de pace de la Nystadt, în Finlanda, în aprilie 1721. Tratatul de la Nystadt semnat la conferința din data de 10 septembrie 1721 a pus capăt Marelui Război Nordic care s-a întins pe o perioadă de 21 de ani. Rusia va ocupa locul Suediei ca putere dominantă în regiunea Mării Baltice. După aflarea veștilor, Petru a fost în culmea fericirii, și a organizat un banchet care să celebreze afirmarea noului rol al Imperiului Rusiei de mare putere a Europei.

▶ Riga în zilele noastre, capitala Letoniei, care a devenit parte a teritoriului rus după victoria imperiului țarist în Marele Război Nordic. Economia înfloritoare a orașului a constituit un mare avantaj pentru dezvoltarea întregii economii a Rusiei.

Moartea unui tiran

Reforme anterioare

DUPĂ ÎNCHEIEREA MARELUI RĂZBOI NORDIC, Petru primește din partea Senatului, prin vocea cancelarului Golovkin, apelativul de „cel Mare" („Senatul găsește de cuviință s-o roage pe Majestatea Voastră, cu cea mai adâncă umilință, să primească numele de Petru cel Mare, părinte al patriei, împărat a toate Rusiile..."n.r.), și titlurile de „împărat al tuturor Rusiilor", și „părinte al patriei" care să urmeze titulaturii sale tradiționale de țar. Acum, pentru că războiul luase sfârșit, și-a concentrat atenția către administrarea internă a statului. Reușise să introducă foarte multe schimbări importante în Rusia și transformase țara într-o mare putere militară. A conceput un sistem de recrutare eficient, care să-i permită să furnizeze suficienți ostași armatei sale, a impus o serie întreagă de dări împovărătoare și a introdus, în anul 1718, primul registru național de statistică al tuturor supușilor săi. A modificat baza fiscalității de la dările percepute pe gospodărie la dările individuale și a introdus un impozit pe cap de om („capitație"), pentru toți bărbații cu excepția clerului și aristocraților. Prin aceasta, mujicii sau șerbii (țăranii aserviți) nu mai erau legați de pământ, ci de boier (moșier).

În timp ce era preocupat cu expansiunile sale militare, țarul nu a neglijat nici dezvoltarea industriei manufacturiere. Odată cu înființarea de manufacturi grele în Munții Urali, industria a început să progreseze pe întreg cuprinsul Rusiei, fiind protejată prin tarifele aplicate bunurilor importate. Valoarea comerțului în portul Sankt Petersburg a crescut după instaurarea păcii și stabilității în regiunea Mării Baltice și Rusia va deveni curând pentru prima dată o mare putere comercială.

Petru s-a preocupat, de asemenea, de adaptarea la specificul rusesc a sistemului parlamentar care era deja în funcție în multe state europene (înființează Senatul) și înlocuiește vechea Dumă a boierilor cu un consiliu de miniștri restrâns. În anul 1707, Petru împarte Rusia în opt provincii numite gubernii. În luna ianuarie a anului 1722 Petru introduce Lista Rangurilor care are ca scop să determine statutul social al unei persoane în conformitate cu meritele personale și serviciile puse în slujba țarului și nu prin noblețea ereditară.

Datorită reformelor lui Petru, administrația statului rus a început să semene tot mai mult cu administrațiile țărilor europene, dar răspândirea culturii și învățăturii apusene nu a fost cea scontată. De asemenea, existau foarte puțini supuși ruși ce apreciau reformele arbitrare întreprinse de un monarh despotic.

▼ O imagine din secolul al XVIII-lea reprezentând deschiderea unei școli în Sankt Petersburg. Petru a chemat mulți cărturari din alte țări să se așeze în Rusia și a încercat să forțeze odraslele nobilimii autohtone să se familiarizeze cu învățăturile apusene și să dobândească o bună educație.

▲ O zonă industrială din zilele noastre în regiunea Munților Urali. Regiunea este renumită pentru exploatarea zăcămintelor de cărbune. În vremea lui Petru, regiunea Munților Urali a constituit centrul topitoriilor de metale pentru manufacturile de armament și va juca un rol important ca centru industrial chiar și în perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

Trădarea soției

Cu toate reformele sale moderne, Petru era dezamăgit că nu reușea să stârpească corupția înrădăcinată în rândul dregătorilor săi. Ticăloșia omului său de încredere, prințul Aleksandr Menșikov era proverbială, dar în 1723, țarul l-a eliminat din dregătoria cu care era însărcinat. În orice caz, soția sa Ecaterina se făcea vinovată de o serie întreagă de fărădelegi mult mai mari decât cele săvârșite de prințul Menșikov, dar acest fapt era trecut sub tăcere.

În luna mai a anului 1724, Petru a organizat o grandioasă ceremonie de încoronare a Ecaterinei ca împărăteasă a Rusiei, ca o recunoaștere publică a serviciilor puse în slujba țarului. Încoronarea unei femei constituia un act fără precedent în istoria Rusiei. Totuși, o jumătate de an mai târziu, după ceremonia de încoronare, un denunțător divulgă secretul pe care țarina încerca să-l ascundă și anume că făcuse o adevărată pasiune pentru arătosul ei șambelan, Willem Mons. În mod straniu, Willem

▼ Aleksandr Menșikov a primit nenumărate dojeni din partea lui Petru pentru acțiunile sale nelegiuite și a riscat să-și piardă privilegiile și poziția socială, dar întotdeauna a reușit cu abilitate să găsească calea spre iertarea țarului și să-și mențină statutul.

Omul-cheie

MENȘIKOV, DREGĂTORUL

Curteanul favorit al țarului a fost Aleksandr Menșikov. Menșikov era de condiție umilă și se ocupase cu negoțul de veșminte pe ulițele Moscovei. Nu este cunoscută cu certitudine împrejurarea în care a intrat în grațiile lui Petru, dar se pare că țarul îl onora cu prietenia sa încă din perioada în care obținuse victoria asupra Sofiei Alexeievna. Menșikov era un om lipsit de educație, dar avea o fire descurcăreață și era ager la minte. Avea o înfățișare plăcută și era un băutor înveterat ca și țarul. Petru ajunsese să-l considere pe Menșikov un fel de fiu adoptiv, care îl însoțea oriunde mergea. Aceștia erau nedespărțiți, astfel că s-au răspândit zvonuri cum că ar fi pederaști. Curtenii din anturajul său șopteau pe la colțuri că nu iubea doar femeile, ci și pe cei de același sex.

După ce a ajuns sfetnicul cel mai apropiat al lui Petru, Menșikov a devenit mâna dreaptă a țarului în afacerile de politică administrativă și militară și i s-a încredințat chiar educația țarevichului Alexei. Era cunoscut ca un mare petrecăreț și desfrânat; chiar și țarina Ecaterina căzuse în mrejele sale și se spune că Petru și Menșikov împărțiseră între ei de-a lungul vremii farmecele mai multor femei.

Menșikov era un om extrem de talentat, dar în schimb era cunoscut ca un om lacom și aplecat către tot ceea ce era luxos. Și-a umplut propriile buzunare, profitând de poziția în care se afla, fiind în final scos din dregătorie în anul 1723. A fost deposedat de vastele sale moșii și de cei peste 15.000 de mujici. A așteptat momentul potrivit pentru a se întoarce la putere, iar după moartea lui Petru a devenit omul din umbră al curții sub domnia noii împărătese, dar în final a căzut din grațiile acesteia, a fost deposedat de titlu și surghiunit în Siberia. Trimis în acele pustietăți, a căzut în patima băuturii și la scurtă vreme a murit.

▲ O imagine realizată câteva secole după întâmplarea petrecută, reprezentându-l pe țar salvând niște marinari. Se spune că Petru i-a salvat fără dificultate pe acei oameni din apele înghețate ale lacului, dovedind o vigoare la care nu te-ai fi așteptat din partea unui om în vârstă de cincizeci și doi de ani.

era fratele Annei Mons cu care Petru avusese o relație sentimentală în tinerețe. Sub acoperirea doamnelor de onoare din suita țarinei, cei doi petreceau o frumoasă poveste de dragoste. În ziua de 16 noiembrie, Petru a poruncit execuția lui Willem Mons pentru acuzația de corupție, dar pentru a-și proteja propria onoare și cinstea fiicelor sale, nu a dezvăluit secretul țarinei.

O ultimă însemnare

Relația dintre Petru și soția sa a început să se deterioreze cu timpul. Petru a fost ispitit să-i provoace suferință țarinei, confiscându-i bunurile și poruncind să fie expus capul mumificat al amantului ei chiar în fața apartamentelor Ecaterinei, dar aceasta s-a remarcat printr-o stăpânire de sine remarcabilă și a refuzat să plângă și să implore iertare. A afișat o stare aparentă de bună-dispoziție la ceremonia celebrării logodnei fiicei lui Petru din legătura cu Ana, zâmbind pe tot parcursul evenimentului.

Cei doi soți vor purta câteva discuții de împăcare și vor stabili o înțelegere amiabilă de conviețuire, dar Petru nu va reuși niciodată să ierte fapta țarinei. După un timp, Petru va resimți efectul singurătății de care nu mai fusese pătruns până în acel moment și se va refugia în treburile administrative ale țării, continuând să mănânce în exces și să se înece în băutură.

În luna decembrie a anului 1724, în timp ce se întorcea din inspecția pe care o făcuse la fața locului la lucrările de construcție a canalului de la Ladozhskoye Ozero (lacul Ladoga), a observat un vas care naufragiase pe un banc de nisip datorită vremii nefavorabile. Petru nu avea nicio reținere față de munca manuală grea și a intrat în apa înghețată pentru a sprijini eforturile de salvare a vasului și echipajului. Însă aceste strădanii au fost prea greu de suportat de trupul istovit al unui bărbat de cincizeci și doi de ani. A căzut la pat răpus de febră, iar suferința i-a fost accentuată de afecțiunea venerică pe care o contractase de-a lungul vieții sale dezordonate. Starea de sănătate a țarului s-a agravat tot mai mult și din cauza litiazei renale de care suferea.

Pe 25 ianuarie 1725, Petru a fost supus unor intervenții chirurgicale, dar era prea târziu pentru a-l mai salva. Țarul a fost conștient că i se apropie sfârșitul, iar la 27 ianuarie a dat câteva ucazuri care făceau referire la guvernarea imperiului după moartea sa. Se spune că soția sa a plâns, în timp ce veghea împreună cu câțiva curteni la căpătâiul țarului muribund. Fără să caute să ascundă acest lucru, aceștia erau interesați de numele persoanei care avea să fie desemnată succesor la tron. Petru a încercat să scrie un testament în care să menționeze numele succesorului său. În câteva rânduri, încredința toată moștenirea sa succesorului la tron, dar înainte de a scrie numele aceluia, pana i-a căzut din mână. Durerile deveniseră insuportabile și și-a pierdut cunoștința. Nu va mai avea putere nici să țină o pană între degete și în dimineața de 28 ianuarie 1725 Petru cel Mare și-a dat ultima suflare.

Corpul său a fost expus într-un sicriu în piața din apropierea palatului imperial și mulți supuși au venit la catafalcul celui dispărut să-i aducă un ultim omagiu. Nimeni nu a petrecut mai mult timp alături de rămășițele pământești ale lui Petru decât soția sa Ecaterina. Din moment ce nu exista un succesor legitim desemnat, Ecaterina, sprijinită de o puternică tabără aristocratică, a fost proclamată împărăteasă a tuturor Rusiilor și astfel, planurile sale au fost încununate de succes. Imaginea trupului neînsuflețit al lui Petru cel Mare a făcut-o pe Ecaterina, care stătea neconsolată la căpătâiul lui, să verse multe lacrimi.

◄ O gravură satirică din secolul al XVIII-lea ce prezintă un șoarece trăgând din mormânt o pisică moartă. Pisica îl simbolizează pe Petru cel Mare, iar șoarecele îi reprezintă pe cei care se temeau de țar în timpul vieții sale.

▼ O pictură de epocă a lui Petru cel Mare înfățișat pe patul de moarte. A murit înainte de a-și desemna oficial succesorul la tron.

Naşterea Imperiului Rus Victoria în Marele Război Nordic

▲ Carol al XII-lea a devenit rege al Suediei la frageda vârstă de cincisprezece ani. Imediat ce Marele Război Nordic a izbucnit, regele s-a așezat în fruntea trupelor sale, conducându-le în bătălie.

Suedia era considerată cea mai importantă putere a Europei Nordice, iar hegemonia sa se întindea peste întreaga regiune a Mării Baltice. Monarhii Rusiei, Poloniei şi Danemarcei au încercat să conteste autoritatea tânărului rege Carol al XII-lea asupra regiunii, dar acesta se va dovedi un adversar formidabil pentru inamicii săi. Petru cel Mare va suferi o grea înfrângere în bătălia de la Narva, în prima parte a conflictului său cu Suedia, prin urmare, cum a putut fi capabil ca, în final, să smulgă victoria din ghearele înfrângerii?

O gravă eroare de strategie

ÎNCĂ DE LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XVII-LEA, regatul Suediei controla un teritoriu care se întindea până în nordul Germaniei și reușise să creeze un imperiu în jurul Mării Baltice. În acea vreme, era considerată cea mai mare putere din nordul Europei. Rusia a fost privată de ieșirea la mare atunci când a pierdut teritoriile Ingriei și Kareliei. Astfel, Petru, care dorea să extindă teritoriul rusesc către Marea Baltică, a realizat că mai devreme sau mai târziu va trebui să aibă o confruntare directă cu suedezii.

În anul 1698, în timp ce se întorcea din călătoria făcută în Europa Apuseană, a avut o întrevedere cu regele August al II-lea al Poloniei și a decis să pornească războiul împotriva Suediei. Polonia fusese învinsă într-un conflict militar cu Suedia și a fost obligată să cedeze Livonia, singura ieșire a acestui regat la Marea Baltică. Polonia căuta să se răzbune pentru înfrângerea suferită formând o alianță cu noua putere militară, Rusia.

Petru a văzut alianța sa cu Polonia ca pe o șansă de a-i oferi Rusiei un sprijin în regiunea Mării Baltice. Cele două monarhii îl vor târî și pe regele Frederic al IV-lea al Danemarcei în cadrul acestei alianțe. Această situație era până la urmă inevitabilă, deoarece Danemarcei îi fuseseră smulse câteva teritorii de către Suedia.

▼ Copenhaga, capitala Danemarcei, așa cum se vede în zilele noastre.

În anul 1699, Rusia, Polonia și Danemarca au format o alianță oficială împotriva Suediei. Prin urmare, se adeverea faptul că Suedia era considerată, pe drept cuvânt, o mare putere a acelor vremuri, dar, în schimb, regele Carol era un tânăr fără experiență și alianța celor trei mari monarhii lăsa impresia că înfrângerea Suediei era iminentă.

Totuși, Carol al XII-lea se va dovedi a fi un iscusit conducător militar și bun strateg. Imediat după izbucnirea Marelui Război Nordic, acesta a lansat un atac surpriză asupra capitalei daneze Copenhaga. Inima regatului danez a fost lovită în plin, iar Danemarca a fost obligată să ceară pace și să se retragă din coaliție. Danezii ieșiseră în acest fel din alianța cu Rusia și Polonia. După ce a cucerit Dunamunde, Polonia va suferi o înfrângere usturătoare la porțile Rigăi și sorții războiului vor începe să se încline în favoarea Suediei, în ciuda triplei alianțe cu care fusese nevoită să se confrunte.

Chiar și în această situație dificilă, încrezător de sine, Petru nu se temea de inamicul său, Carol al XII-lea. În luna august a anului 1700, după încheierea păcii cu otomanii, își va trimite trupele către regiunea baltică. Prima țintă militară pe care pusese ochii era portul Narva. Acesta era un oraș fortificat, aflat sub dominația Suediei. Petru va descoperi că Narva era

O imagine de epocă înfățișându-l pe Petru cel Mare conducându-și personal trupele în bătălie. Rusia a pierdut mai multe bătălii în prima jumătate a Marelui Război Nordic, dar mai târziu a reușit să iasă victorioasă dintr-un conflict militar anevoios și de durată.

▲ Sankt Petersburg a fost construit ca o nouă capitală de către Petru cel Mare în perioada Marelui Război Nordic.

o nucă greu de sfărâmat pentru dinții săi. 35.000 de soldați ruși nu au fost capabili să înfrângă rezistența fortăreței Narva, în ciuda faptului că era apărată de doar 1.000 de trupe suedeze. Carol al XII-lea a ajuns împreună cu armata sa la locul asediului și a obținut, în data de 19 noiembrie, o victorie decisivă împotriva rușilor. În mijlocul unei furtuni, trupele țariste au fost împrăștiate de tânărul rege și de cei 18.000 de ostași suedezi. Petru a reușit să scape cu viață și să evite să fie luat prizonier, strecurându-se de pe câmpul de luptă cu o noapte înaintea biruinței decisive a suedezilor. Diferența reală dintre talentul militar al lui Petru și cel al adversarului său, Carol al XII-lea, a fost dureros de evidentă pentru țar.

Petru și-a pierdut încrederea în capacitatea sa de strateg și, în consecință, a fost nevoit să ceară pacea cu Suedia. Dacă Suedia ar fi acceptat tratativele cu Petru, viitorul celor două state s-ar fi desfășurat sub alte auspicii. Însă Carol al XII-lea își dorea o victorie totală asupra Rusiei și a refuzat tratativele de pace propuse. Suedia se sprijinea, de asemenea, pe susținerea mai multor puteri europene, care nu vedeau cu ochi buni rapida ascensiune a Rusiei.

În cea de-a doua iarnă de la începutul războiului, la Șeremetiev, armata rusă a repurtat prima sa victorie împotriva Suediei, dar nu era cazul să se considere că această biruință va schimba major sorții războiului în favoarea Rusiei. În anul 1702, Carol și-a concentrat atenția pe slăbirea forței de atac a armatei poloneze, repurtând victorie după victorie asupra acesteia. În cele din urmă, a forțat semnarea unui tratat de pace cu Polonia și l-a obligat pe August al II-lea să abdice, impunându-l ca rege Dietei poloneze, în locul acestuia, pe Stanislaw Leszczynski. În 1706, Polonia va fi scoasă efectiv din război. Suedia, ca și alte puteri europene, au prevăzut că Rusia nu va fi capabilă să susțină de una singură conflictul, fără sprijinul aliaților săi. Totuși, aceste așteptări se vor dovedi grav înșelate în anul 1709.

O întorsătură majoră

Victoria de la Poltava, care va schimba major cursul Marelui Război Nordic nu s-a produs la voia întâmplării. În timp ce Carol al XII-lea a fost ocupat cu aventurile sale militare din Polonia, Petru a profitat de ocazia care i se oferea de a-și întări armata prin încorporări masive și înzestrări cu arme pentru soldații săi. Învățând din propriile greșeli, Petru începuse să se transforme într-un tactician militar redutabil. În toamna anului 1702 și-a concentrat trupele în regiunea râului Neva, iar în mai 1703 și-a asigurat o ieșire spre Finlanda. Astfel, a dat posibilitatea corăbiilor rusești să dețină un rol activ în conflict. În anul următor, Petru a atacat din nou Narva și a reușit, în sfârșit, să cucerească fortăreața.

Întinderile uriașe ale Rusiei se vor dovedi un aliat prețios al lui Petru. Ar fi fost dificil pentru un inamic care ar fi invadat Rusia să-și mențină deschise liniile de aprovizionare în timp ce ar fi parcurs vastele sale teritorii. Carol al XII-lea trăia cu impresia că se va putea aproviziona pur și simplu confiscând și rechiziționând bunurile locuitorilor ruși când își va croi drum spre Moscova, dar Petru i-a zădărnicit aceste planuri. Țarul a adoptat tactica pământului pârjolit, arzând sau ducând din calea armatei suedeze invadatoare toate bunurile și cerealele. Această stare de lucruri a făcut imposibilă aprovizionarea armatelor suedeze. În timpul marșului spre Moscova, armata suedeză nu a fost capabilă să lupte eficace, datorită foametei instaurate în rândul soldaților.

Carol al XII-lea a renunțat să cucerească Moscova și și-a îndreptat atenția către bogatul teritoriu al Ucrainei, din partea sudică. Ivan Ștefanovici Mazepa, hatmanul cazacilor ucraineni și aliat al lui Petru, a încheiat în secret o alianță cu Carol al XII-lea și l-a trădat pe țar. Acesta se obliga să asigure sprijin militar lui Carol al XII-lea pe teritoriul Ucrainei. În orice caz, trebuia să contribuie cu 30.000 de cazaci, dar hatmanul nu a reușit să strângă decât 2.000 de călăreți. Cazacii nu au urmat poruncile lui Mazepa și nu l-au trădat pe țar.

▼ Sankt Petersburg în epoca Marelui Război Nordic. Flota rusească baltică, construită într-un timp record va înfrânge flota suedeză în anul 1714 și va stabili astfel controlul Rusiei în regiunea Mării Baltice.

În schimb, s-au întors împotriva suedezilor și i-au atacat.

Armata suedeză a îndurat iarna grea fără a avea posibilitatea de a-și reface proviziile și trupele. În aprilie 1709, suedezii decid să atace Poltava, un târg aflat în Ucraina centrală, dar lucrurile au luat o turnură nefavorabilă pentru Carol al XII-lea. Acesta va fi rănit în picior de un plumb rătăcit. Armata de 24.000 de ostași a suedezilor, înfometată și slăbită, se va afla în fața a 50.000 de soldați ruși în frunte cu țarul. În ziua de 27 iunie, Carol al XII-lea ignoră sfaturile generalilor săi de a se retrage și poruncește atacul.

Bătălia a fost decisă în câteva ore. Armata suedeză a fost obligată să se retragă, iar Carol al XII-lea, purtat pe o targă a fost salvat de aliatul său, Mazepa, și scos de pe câmpul de bătălie. În aceste momente grele, 13.000 de soldați suedezi au fost puși în situația de a alege să fie luați prizonieri sau să își curme viața.

Zece zile mai târziu, țarul poruncește flotei rusești din Golful Finic să atace coasta de est a Suediei. Trupele suedeze opun o rezistență feroce, dar numai faptul că teritoriul regatului fusese asaltat direct de soldații țarului constituia o adevărată catastrofă pentru locuitorii Suediei. Rusia reface alianța cu Polonia și Danemarca, ceea ce i-a permis lui August al II-lea să se întoarcă pe tronul polonez. Noua putere militară, Prusia, își manifestă dorința să se alăture coaliției. Odată cu biruința de la Poltava, Rusia, și-a afirmat rolul de mare putere europeană. Echilibrul puterilor în bătrâna Europă era în pericol să se destrame, iar această situație aducea o îngrijorare mare Franței, încât francezii s-au străduit să convingă Suedia să renunțe la război.

Întronarea hegemoniei rusești

Pentru generațiile de mai târziu, se va crea impresia că hegemonia rusă asupra regiunii Mării Baltice fusese pecetluită de victoria de la Poltava, dar atunci Petru nu era întru totul liniștit în privința controlului pe care îl exercita în regiune. Și aceasta pentru că războiul a continuat și după bătălia de la Poltava iar Carol al XII-lea își găsise adăpost în Imperiul Otoman, vechiul inamic al rușilor. Turcia a fost convinsă de Carol al XII-lea să declare război Rusiei, astfel că, în anul 1711, otomanii i-au înfrânt pe ruși în bătălia de la Stănilești, pe râul Prut. Rusia a fost obligată să negocieze un tratat de pace prin care era obligată să înapoieze turcilor cetatea Azov, dar se poate spune că Rusia a avut puțin de pierdut în urma tratativelor purtate. Cu toate că Rusia rămăsese fără ieșire la Marea Neagră, tratatul de pace i-a permis țarului să își concentreze forțele militare în nord. Carol a fost cuprins de furie pentru că pierduse ocazia să îl îngenuncheze pe Petru prin intermediul tratatului de pace cu turcii, dar, cu toate uneltirile sale, nu a mai putut schimba nimic.

▲ O ilustrație din secolul al XIX-lea înfățișând corpul neînsuflețit al lui Carol al XII-lea. Unele ipoteze susțin că regele nu a fost omorât de un plumb rătăcit, ci a fost asasinat în mod deliberat de un rival.

▲ Ivan Ștefanovici Mazepa a fost un erou legendar din istoria Ucrainei. La origine era un nobil polonez. A continuat să-i fie fidel lui Carol alXII-lea, chiar și după bătălia de la Poltava și a murit în Imperiul Otoman după ce l-a urmat pe regele suedez în pribegie.

▼ Un arhipelag de mici insule pe coasta de est a Suediei. Suedezii au fost capabili să respingă invazia flotei rusești, în parte și datorită faptului că uriașele corăbii țariste nu erau adaptate pentru a naviga printre canalele înguste dintre insulițele ce se găseau de-a lungul coastei suedeze, cum ar fi cele din imaginea de mai jos.

În anul 1714, Carol s-a întors în secret în Suedia și a preluat inițiativa ostilităților în Marele Război Nordic. În următorul an, Prusia și Hanovra au declarat război Suediei, dar Anglia, care se temea de expansiunea Rusiei, a ales alianța cu Suedia. Marele Război Nordic devenise o chestiune politică europeană căreia nu i se întrevedea rezolvarea. Flota rusească deținea supremația în Marea Baltică în dauna flotei suedeze, dar sfârșitul războiului va avea de așteptat până în momentul în care se va produce un eveniment surprinzător: moartea neașteptată a lui Carol al XII-lea. În timpul bătăliei cu trupele norvegiene, un plumb a străpuns craniul lui Carol, răpunându-l pe loc. A fost un șoc pentru toată lumea. Fără îndoială, Petru a fost sigur că, în final, victoria va fi de partea sa în Marele Război Nordic.

Succesoarea lui Carol al XII-lea la tronul Suediei a fost sora acestuia, Ulrika Eleonora, care a încercat zadarnic să izoleze diplomatic Rusia. În cele din urmă, în anul 1721 un diplomat francez a intervenit și a făcut aranjamentele pentru organizarea unei conferințe de pace la Nystadt, în Finlanda. Tratatul semnat a oferit satisfacție Rusiei, Suedia cedând o serie întreagă de teritorii adversarului său, printre care: Karelia, Estonia, Ingria și Livonia. Prusia a primit o parte din Pomerania și Hanovra a dobândit orașul Bremen cu împrejurimile. Aceasta a reprezentat căderea imperiului baltic al Suediei.

Marele Război Nordic a schimbat complet harta Europei. Suedia nu-și va mai recăpăta niciodată supremația asupra regiunii Mării Baltice, spre deosebire de Rusia, care-și va extinde imperiul către nord, vest și, în cele din urmă, către sud. Petru a sărbătorit izbânda de la Nystadt arogându-și titlurile de „cel Mare", „împărat al tuturor Rusiilor" și „părinte al patriei", care să urmeze titulaturii tradiționale de țar. Victoria sa în Marele Război Nordic a dat naștere noului imperiu rus și a adus Rusiei statutul de mare putere europeană.

CAPITALA NĂSCUTĂ SUB AUSPICIILE MARELUI RĂZBOI NORDIC SANKT PETERSBURG

Scandaloasa mutare a capitalei

Orașul Sankt Petersburg a fost botezat, bineînțeles, după numele Sfântului Apostol Petru, dar, de asemenea, se făcea referire la numele lui Petru cel Mare. Strict vorbind, originea numelui de botez al lui Petru cel Mare trebuie căutată în numele Sfântului Petru, deci țarul a primit numele acestui important discipol al lui Hristos.

În luna mai a anului 1703, Petru a poruncit începerea lucrărilor de construcție la noua capitală, care urma să aibă ieșire la Marea Baltică prin estuarul râului Neva. Această capitală va avea o poziție atent aleasă, încât să constituie centrul de conducere a viitorului imperiu rus occidentalizat. Petru nu dorea ca noua capitală să fie doar sediul guvernării sale, ci să devină un mare oraș european, pentru o Rusie cu veleități de putere a lumii.

Sankt Petersburg a devenit centrul administrativ al Rusiei, la numai zece ani după începerea lucrărilor de construcție. Pentru a construi noul oraș, țarul a adus peste 20.000 de lucrători de pe întreg cuprinsul Rusiei și, de asemenea, grupuri de meșteri din Europa Apuseană. Atunci când capitala a fost transferată din vechea Moscovă, mulți dregători, prelați, negustori și alte categorii sociale au fost constrânși să-și mute îndeletnicirile în Sankt Petersburg. Populația orașului a explodat demografic de la un număr de 34.000 de locuitori în 1714 la peste 100.000 de locuitori în perioada în care Petru a căzut la pat și a murit.

Însă mulți dintre noii locuitori ai orașului mutați silit la Sankt Petersburg nu erau mulțumiți de condițiile de trai oferite de noua capitală. Rețeaua de drumuri era slab dezvoltată și crea probleme majore; drumul care lega Sankt Petersburg de restul teritoriului țării nu fusese dat realmente în folosință. Acest aspect s-a dovedit a fi un obstacol major pentru aprovizionarea cu mărfuri a orașului, care a făcut să crească prețurile bucatelor, dând naștere unei foamete cumplite și făcându-i pe locuitorii

◄ Securea pe care Petru a folosit-o la fasonarea primei pietre de temelie ce va fi utilizată la construcția capitalei Sankt Petersburg. Mulți oameni și-au pierdut viața în timp ce lucrau la ridicarea noii capitale.

▲ Palatul de Vară reprezintă una dintre cele mai cunoscute destinații turistice din Sankt Petersburg. Petru cel Mare a construit acest palat pentru a aminti de victoria de la Poltava

Sankt Petersburgului să sufere privațiuni economice uriașe.

Inundațiile creau o problemă serioasă în ținutul unui oraș de coastă. Orașul era devastat frecvent de furtuni, mai ales în perioada de toamnă a fiecărui an și râul Neva se revărsa peste maluri în mod inevitabil. Casele se umpleau de ape nămoloase, clădirile se prăbușeau, iar oamenii asistau în general neputincioși la o atare stare de lucruri și aveau de suferit, indiferent de statutul lor social. Petru era singura persoană care nu părea să vadă în inundații o problemă de neînlăturat. În realitate, țarul considera Sankt Petersburgul un fel de paradis pământesc și, în momentul în care inundațiile au devastat orașul, a poruncit să fie reconstruite zonele afectate.

Un fundament pentru occidentalizarea Rusiei

Unul dintre motivele afecțiunii exagerate a lui Petru față de Sankt Petersburg a fost acela că străzile și clădirile orașului nu au fost ridicate în stil tradițional rusesc. Aceasta se datora, bineînțeles, faptului că poruncise ca noul oraș să fie construit sub influența stilurilor europene. Petru privea cultura tradițională rusă ca un obstacol în occidentalizarea și modernizarea statului său. Prin urmare, atunci când a construit Sankt Petersburgul, s-a asigurat că nu va avea aspectul unui oraș tradițional rusesc. Aspectul apusean era conferit de liniile drepte, străzile sistematizate și palatele construite în stilul baroc al palatului de la Versailles, de lângă Paris. Pentru ca să păstreze atmosfera apuseană a orașului, cetățenilor Sankt Petersburg ului le era strict interzis să ridice la voia întâmplării clădiri și case. Dimensiunile unei case și ale unei proprietăți particulare erau determinate de rangul social al persoanei în cauză, la fel și bunurile de pe acestea. De asemenea, pentru a nu altera peisajul magnific, casele înălțate de-a lungul cheiului Nevei trebuiau să fie construite și decorate într-un anumit stil stabilit (baroc).

Petru cel Mare nu și-a petrecut timpul în Sankt Petersburg doar supraveghind măsurile de occidentalizare luate. În anul 1718 a poruncit organizarea în oraș a unui mare bal. La început, singurele femei acceptate la baluri au fost doamnele din înalta societate europeană, dar, după încheierea Marelui Război Nordic, boieroaicele ruse au început, de asemenea, să fie invitate să participe la baluri. În această perioadă, era la modă în Rusia un tratat de maniere elegante, pe care Petru dăduse dispoziție să fie tradus din limba germană. Acest tratat va constitui cartea de căpătâi pentru societatea aristocratică a Sankt Petersburgului, care va fi nevoită să țină pasul cu noile tendințe de occidentalizare a țării.

Pușkin scria într-unul din poemele sale că Sankt Petersburgul era un fel de fereastră deschisă către Europa pentru Rusia. Petru a poruncit, de asemenea, să fie construite în Sankt Petersburg tipărnițe, școli și nenumărate alte lăcașe de cultură, care să asigure imperiului său o concentrare de învățătură și cultură importate din Europa Apuseană. Sankt Petersburgul va deveni curând capitala culturală a Rusiei. Dacă Moscova era considerată „inima" Rusiei, atunci Sankt Petersburgul era considerat „capul". În anul 1918, Sankt Petersburgul va intra în declin și își va pierde statutul de capitală după perioada Marii Revoluții Ruse. În anul 1924, va primi numele de Leningrad, după moartea liderului bolșevic Vladimir Ilici Lenin, dar va reveni la vechea titulatură din perioada țaristă după căderea, în anul 1991, a Uniunii Sovietice și a regimului comunist. În anul 2003, a fost organizat un mare festival, care va celebra aniversarea a 300 de ani de la înființarea orașului Sankt Petersburg.

Personalități care au contribuit la modernizarea slavilor

Petru cel Mare a fost preocupat să preia elemente din civilizația apuseană pentru a moderniza Rusia. Prin eforturile sale de modernizare a făcut ca o țară subdezvoltată ca Rusia să înainteze în prim-planul civilizației europene și să devină o forță recunoscută. Această modalitate deosebită de guvernare va avea o influență covârșitoare asupra contemporanilor săi, dar și asupra monarhilor care se vor succeda după el.

Tânărul rege suedez, cel mai mare rival al lui Petru

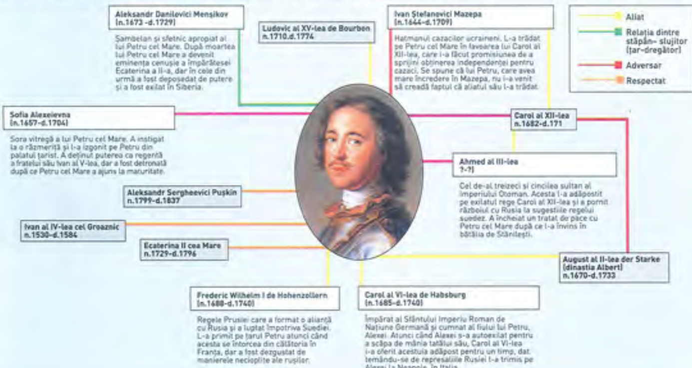
Carol al XII-lea (1682-1718)

În luna iunie a anului 1682 s-a născut la Stockholm un băiețel care va deține o autoritate absolută asupra destinului țării sale, Suedia, în deceniile ce vor urma. Acest băiat va fi Carol al XII-lea. Încă din copilărie a dovedit un caracter puternic și va deveni rege la frageda vârstă de cincisprezece ani, după moartea tatălui său, Carol al XI-lea. În acea vreme, Suedia deținea supremația absolută asupra regiunii Mării Baltice, care era supranumită de către unii, pe bună dreptate, drept „lac suedez". Totuși, regatul nordic era înconjurat de adversari care doreau decăderea influenței sale, iar cel mai amenințător dintre acești inamici părea a fi Rusia. În anul 1700 va izbucni Marele Război Nordic între Rusia și Suedia.

În momentul în care au început ostilitățile, Carol al XII-lea avea vârsta de optsprezece ani. Petru îl privea de sus pe tânărul rege, dar nu numai datorită vârstei sale. Carol al XII-lea era, de asemenea, un tânăr sălbatic și generos din fire, care bea mult, era în căutare de aventuri amoroase și se distra călărindu-și armăsarul în împrejurimile orașului. Însă, atunci când a izbucnit războiul, a dovedit că era un rege binecuvântat cu o mare abilitate de conducător, în ciuda vârstei sale fragede. În realitate, Carol al XII-lea a fost întruchiparea geniului militar, care nu și-a trimis trupele în luptă, ci le-a condus personal din prima linie și a luptat umăr la umăr cu soldații săi.

După înfrângerea de la Poltava, Carol al XII-lea a fugit în exil în Imperiul Otoman, unde sultanul l-a reținut oarecum în captivitate. În luna noiembrie a anului 1714, a evadat în mod miraculos, a traversat călare Europa într-un timp scurt, de numai două săptămâni, pentru a reveni în Suedia. Totuși, situația Suediei în teatrele de operațiuni ale războiului nu s-a îmbunătățit. În 1718, în timp ce asedia cetatea Fredriksten, unde se adăpostiseră forțele norvegiene, un plumb rătăcit i-a străpuns craniul și l-a omorât pe loc. Încă nu este dovedit cu precizie dacă a fost împușcat de un dușman sau a fost asasinat în mod deliberat de către un ofițer din garda regală, care dorea să pună capăt aventurilor militare în care fusese târâtă Suedia de către rege. Când Petru a fost înștiințat de moartea lui Carol al XII-lea, se spune că l-a elogiat pe puternicul său inamic ca pe un mare războinic și un adevărat erou și apoi a căzut într-o tăcere adâncă.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Regele polonez, aliat al lui Petru cel Mare

August al II-lea (1670-1733)

Petru cel Mare nu a purtat de unul singur război împotriva suedezilor. A fost nevoit să încheie alianțe cu alte state în funcție de situația de pe câmpurile de bătălie. Unul dintre cei mai importanți aliați ai săi a fost Polonia. Polonia pierduse teritorii în favoarea Suediei și căuta un prilej să-și ia revanșa, iar țarul a profitat de situația Poloniei pentru a o atrage ca aliat în campania sa împotriva Suediei.

Friedrich August s-a născut la Dresda în anul 1670, fiind cel de-al doilea fiu al prințului-elector de Saxonia, Johann Georg al III-lea și al Annei Sofia de Danemarca și Norvegia. La data de 20 ianuarie 1693, în Bayreuth, August se căsătorea cu Christiane Eberhardine de Brandenburg-Bayreuth. Cuplul princiar a avut un fiu, Frederic Augustus al II-lea (1696 - 1763), care i-a succedat tatălui său ca elector de Saxonia și rege al Poloniei sub numele August al III-lea.

Pentru a fi eligibil la tronul uniunii dinastice polono-lituaniene, August a fost nevoit să se convertească la catolicism. După ce a trecut peste acest obstacol a fost în măsură să se urce pe tronul Poloniei. În 1697, după moartea regelui polon Ian al III-lea Sobieski și după ce s-a convertit la confesiunea romano-catolică, August a fost ales de Dieta poloneză rege al Uniunii Polono-Lituaniene, având sprijinul Rusiei imperiale și al Austriei.

Acesta a format o alianță cu Danemarca regelui Frederic al IV-lea și cu Rusia țarului Petru cel Mare pentru a-l deposeda pe tânărul rege al Suediei de posesiunile sale. Răsplata pe care o aștepta Polonia în urma acestui război era teritoriul suedez al Livoniei. Carol al XII-lea s-a dovedit a fi un conducător capabil de oști care a reușit rapid să-i forțeze pe danezi să iasă din război, iar mai apoi s-a întors împotriva rușilor, câștigând bătălia de la Narva, acest lucru permițându-i, mai apoi, să se concentreze asupra unei încleștări cu forțele lui August al II-lea. Ultima decizie a lui Carol al XII-lea s-a dovedit a fi un dezastru atât pentru Suedia, cât și pentru Polonia. Petru cel Mare a reușit să profite de campania dusă de regele suedez împotriva Poloniei și și-a regrupat forțele, permițându-și astfel să contraatace.

În timp ce Carol al XII-lea începuse să piardă tot mai multe bătălii în Marele Război Nordic, August a reușit să se întoarcă pe tronul Poloniei (de care-l deposedase regele suedez), cu ajutorul lui Petru cel Mare. În acel moment, a fost refăcută alianța dintre Polonia și Rusia. Va continua să conducă peste regatul Poloniei și după încheierea ostilităților în Marele Război Nordic până la moartea sa în Varșovia, în anul 1733.

Un alt țar al Rusiei care și-a ucis propriul fiu

Ivan al IV-lea cel Groaznic (1530-1584)

În anul 1718, Petru cel Mare l-a întemnițat și l-a supus la torturi pe fiul său Alexei și, în urma tratamentului barbar, acesta avea să moară. Totuși, Petru nu a fost singurul țar din istoria Rusiei care a jucat un rol important în moartea propriului fiu. Ivan al IV-lea, cunoscut și sub numele de Ivan cel Groaznic, se va remarca printr-un act de o mare josnicie: uciderea fiului său.

Ivan al IV-lea s-a născut în anul 1530 ca fiu al țarului Vasili al III-lea. Va accede la tron la vârsta de numai trei ani, odată cu moartea tatălui său, în realitate puterea fiind în mâinile mamei sale care s-a implicat într-o serie de lupte pentru supremație cu diverse tabere ale boierimii. Aceste lupte pentru putere au trezit în Ivan al IV-lea un adânc resentiment împotriva boierilor de la curte. A luat frâiele domniei la vârsta de șaptesprezece ani și s-a străduit să-și consolideze puterea și să întărească autoritatea centrală a statului. A început să poarte războaie cu țările din jur pentru a extinde teritoriul rusesc. Puternica rezistență pe care i-au opus-o Polonia și Suedia l-a determinat pe Ivan al IV-lea să renunțe pentru moment la preluarea controlului asupra regiunii Mării Baltice, dar Petru cel Mare va reuși acest lucru mult mai târziu, în anul 1721.

Petru cel Mare va împărți multe trăsături comune cu Ivan cel Groaznic. Ivan al IV-lea a fost primul domnitor rus care se va autointitula țar, dând naștere astfel tradiției monarhilor ruși care își vor aroga acest titlu. Țarul Petru va continua această tradiție seculară și va utiliza această titulatură pentru a-și afirma autoritatea supremă asupra imperiului rus. Amândoi țarii, Petru cel Mare și Ivan al IV-lea, se vor îngriji de aducerea în Rusia a unor învățați și meșteri din toate colțurile lumii și vor contribui semnificativ la dezvoltarea culturii și artelor. Ambii vor înăbuși în mod brutal toate încercările de a se opune ambițiilor lor. Și în cele din urmă au mai avut un singur lucru în comun: amândoi țarii și-au ucis proprii fii. Ivan al IV-lea a fost încredințat că fiul său complota împotriva sa, în consecință l-a ucis pe tânărul țarevici în bătaie. Ivan al IV-lea va regreta gestul său nesăbuit și se va ruga până la sfârșitul vieții pentru sufletul fiului său. A murit în anul 1584.

Împărăteasa care va continua reformele lui Petru cel Mare

Ecaterina a II-a (1729-1796)

Ecaterina I a fost succesoarea lui Petru cel Mare la conducerea Imperiului Rus. A murit la numai doi ani după ce luase frâiele puterii și a fost succedată de Petru al II-lea. După domnia acestui monarh, Ana Ivanova, nepoata lui Petru cel Mare și fiica lui Ivan al V-lea a devenit împărăteasă. Aceasta a fost urmată de Ivan al VI-lea, apoi de Elisabeta și în final de țarul Petru al III-lea. Succesoarea lui Petru al III-lea va fi Ecaterina a II-a, care va fi cunoscută și sub numele de Ecaterina cea Mare.

După decesul împărătesei Elisabeta, Petru al III-lea a succedat la tron și a mutat capitala din Sankt Petersburg la Moscova; soția sa Ecaterina va deveni astfel împărăteasă-consort a Rusiei. Totuși, politicile și excentricitățile noului țar, inclusiv marea admirație pe care o resimțea pentru regele Prusiei, Frederic al II-lea, i-a îndepărtat pe apropiații familiei imperiale. Încurcând ițele politicii, Petru intervine într-o dispută dintre ducatul Holstein și Danemarca pentru supremația asupra provinciei Schleswig. Petru al III-lea va insista să susțină militar ducatul Holstein, din care se trăgea o parte a familiei imperiale, într-un război nepopular care va eroda mult sprijinul de care se bucura în rândul nobilimii. În iulie 1762, Petru al III-lea comite o gravă eroare politică: se retrage în Oranienbaum (în Saxonia) în compania curtenilor și rudelor sale originare din Holstein, părăsindu-și soția în Sankt Petersburg. În zilele de 13 și 14 iulie, regimentele gărzii imperiale ruse s-au revoltat și au proclamat-o pe Ecaterina a II-a prin glasul contelui Kiril Razumovski, împărăteasă a Rusiei. Lovitura de palat a reușit fără vărsare de sânge și Petru al III-lea a părut chiar mulțumit să fie eliberat de îndatoririle sale de împărat.

Ecaterina a II-a va deveni unul din cei mai faimoși așa-numiți despoți luminați din istoria Europei. În această privință a avut câteva similitudini cu predecesorul său, Petru cel Mare. S-a asigurat că Rusia va putea ține pasul cu progresul civilizației Europei Apusene și nu va cădea în umbra trecutului, așa cum Petru reușise să facă. Asemenea lui Petru a fost o înfocată susținătoare a războiului împotriva altor state, impunând puterea Rusiei pe scena politică europeană. A purtat un război de durată cu vechiul inamic al lui Petru, cel Mare, Suedia, și a obținut multe victorii împotriva acestui regat. Suedezii au fost obligați să încheie un tratat de pace care va liniști apele dintre cele două puteri pentru aproape două decenii. Măreața flotă rusească de la Marea Baltică, a cărei construcție fusese inițiată de Petru cel Mare, va juca un rol cheie în ultima victorie a Rusiei asupra vechiului adversar, Suedia. Însă, cea mai cunoscută campanie de expansiune teritorială a Ecaterinei cea Mare a fost tragica împărțire a Poloniei. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Prusia, Rusia și Austria vor participa la destrămarea Poloniei care va fi împărțită în trei rânduri între aceste puteri. După această adevărată catastrofă pentru poporul polonez, Polonia va fi ștearsă complet de pe harta Europei. Aceasta va constitui o modalitate extremă de împărțire a sferelor de influență între marile puteri ale Europei. Ecaterina a II-a va continua să domnească ca un „despot luminat" peste Rusia, până la moartea sa din anul 1796.

Micul rege francez sărutat de uriașul țar

Ludovic al XV-lea (1710-1774)

Petru cel Mare a călătorit frecvent după bătălia de la Poltava din 1709. În situația în care Suedia rămânea aliată cu Franța, Anglia și Țările de Jos, atunci ar fi fost extrem de dificil pentru Petru cel Mare să învingă decisiv în fața inamicului său din nord. A încercat să negocieze o alianță cu vârstnicul rege Ludovic al XIV-lea, dar suveranul francez s-a scuzat că este suferind și a refuzat o întrevedere cu țarul. Însă, în următorul an, 1715, Ludovic al XIV-lea își dă obștescul sfârșit iar la tronul Bourbonilor va succeda Ludovic al XV-lea. Petru cel Mare va încerca din nou să solicite sprijinul monarhului francez, iar Ludovic al XV-lea va accepta să aibă o întâlnire oficială cu acesta. Din moment ce Ludovic al XV-lea avea numai cinci ani atunci când a moștenit tronul Franței, Filip al II-lea, duce de Orleans, va fi desemnat ca regent.

La data de 7 mai 1717 Petru a sosit la Paris. I s-a făcut oferta de a locui pe perioada șederii în bătrânul palat Luvru, dar acestuia îi displăcea profund o reședință atât de luxoasă și a refuzat această ofertă atât de generoasă. În atare situație, i-a fost propus să fie cazat într-un loc mult mai apropiat de gusturile sale simple, hotelul Lesdiguieres și la câteva zile a primit vizita de curtoazie a regelui-copil Ludovic al XV-lea. În prealabil primise vizita regentului Filip de Orleans, dar se arătase jignit că nu fusese întâmpinat chiar de regele Franței. Copil fiind, regele era însoțit de o numeroasă escortă, printre care miniștri și tot felul de curteni. La încheierea vizitei, Petru l-a ridicat pe micul Ludovic și l-a sărutat ca și cum ar fi fost un băiețel obișnuit, nu un puternic monarh. Această întâlnire va conduce la încheierea cu succes a tratativelor de pace de la Amsterdam care vor da naștere unei alianțe între Franța, Prusia și Rusia îndreptată împotriva Suediei. Totuși, acest tratat de alianță nu va avea efectul scontat în perspectiva separării intereselor Franței de cele ale Suediei; mai degrabă, în tot acest timp, monarhia franceză se va comporta ca un mediator benevol al conflictelor în război.

În anul 1726, Ludovic al XV-lea a ieșit oficial de sub tutela regenței ducelui de Orleans, dar se va dovedi că îi displăceau afacerile politice și va încredința astfel miniștrilor și curtenilor săi treburile administrației regatului. Va neglija toate interesele politicii externe în chestiunile legate de pierderea coloniilor franceze din America și India. A încercat, începând cu 1771, să introducă o serie întreagă de reforme, dar nu a fost suficient de capabil să stăvilească calea pe care se îndreptase societatea franceză spre marea revoluție ce avea să ducă la căderea monarhiei. În anul 1774, Ludovic al XVI-lea, nepotul său, va urca pe tron după moartea lui și la scurtă vreme se va confrunta față în față cu transformările sociale uriașe ale Revoluției Franceze, al cărei semnal a fost dat de căderea fortăreței-închisori Bastilia la data de 4 iulie 1789, simbol al absolutismului monarhic francez.

Marele poet național al Rusiei

Aleksandr Sergheievici Pușkin (1799-1837)

Născut în Moscova, Pușkin a publicat primul său poem la vârsta de 14 ani. În perioada în care a absolvit primul an în cadrul prestigiosului Liceu Imperial din Țsarskoe Selo (azi orașul Pușkin) în apropiere de Sankt Petersburg, talentul său de scriitor era deja recunoscut pe scena literaturii. După terminarea școlii, Pușkin s-a introdus în mediile culturale vibrante și aspre ale tineretului intelectual din Sankt Petersburg. În 1820 a publicat primul său poem de dimensiuni mari, Ruslan și Ludmila, provocând în rândul opiniei publice multe controverse legate de subiectul ales și de stilul abordat.

Treptat, Pușkin a început să militeze pentru reforme sociale în societatea rusă și s-a remarcat ca un reprezentant de seamă al mișcării literare radicale. Această implicare a iritat mediile guvernamentale și a condus la îndepărtarea lui din capitală în anul 1820. Pentru a evita deportarea în Siberia, a călătorit în regiunea caucaziană și apoi în Crimeea, după care s-a dus în Camenița și Chișinău unde fost introdus în masonerie. Aici a intrat în cadrul Filiki Eteria (Societatea prietenilor, tr. din lb. gr.), o organizație secretă al cărei scop era să elibereze Grecia de sub dominația Imperiului Otoman și crearea unui stat grec independent. A fost inspirat de Revoluția Greacă și în momentul în care războiul împotriva turcilor otomani a izbucnit, a început să țină un jurnal în care descria toate evenimentele marii răscoale naționale. Până în 1823, în perioada șederii sale în Chișinău, a scris două poeme romantice, foarte apreciate la acea vreme, Prizonierul din Caucaz și Fântâna din Bahcisarai. În 1823 Pușkin se mută la Odessa, unde are din nou conflicte cu guvernul țarist, care îl va exila între anii 1824 și 1826 cu domiciliu forțat la proprietatea de la țară a mamei sale aflată în nordul Rusiei. Însă, unele autorități i-au permis să aibă o întrevedere cu însuși țarul Nicolae I pentru a-i înainta o petiție de eliberare. Dar o parte din insurgenții Revoltei Decembriștilor din Sankt Petersburg (o răscoală a ofițerilor ruși îndreptată împotriva țarului Nicolae) au inclus câteva dintre poeziile sale de început în publicațiile lor și curând Pușkin s-a văzut pus în situația de a fi sub atenta observație a cenzurii țariste, fiindu-i interzise călătoriile și publicarea scrierilor.

După ce a parcurs nuvelele lui Gogol apărute în anii 1831-1832, Pușkin l-a sprijinit în recenzii critice și mai târziu în 1836, după ce a fondat gazeta Contemporanul, i-a publicat lui Gogol unele dintre cele mai cunoscute nuvele ale sale. În anul 1831, Pușkin și Natalia Goncharova au decis să se căsătorească, devenind apropiați ai societății de la curtea imperială. În momentul în care țarul i-a acordat lui Pușkin cel mai umil titlu nobiliar, poetul a reacționat cu furie și indignare: simțea că acest lucru se întâmpla, nu numai pentru ca soția sa, care avea mulți admiratori – inclusiv pe țar – să poată fi acceptată la balurile curții, dar și ca pe o umilință personală. În anul 1837, înglodat în tot mai multe datorii și fiind afectat de zvonurile din ce în ce mai numeroase care circulau despre o posibilă legătură scandaloasă a soției sale, Pușkin l-a provocat la duel pe un aventurier francez, Georges d'Anthès, duel care s-a soldat cu rănirea ambilor rivali, dar care i-a provocat poetului o rană mortală. A decedat două zile mai târziu.

Noua ordine europeană instaurată de Petru cel Mare

Aceia care dispreţuiau reformele întreprinse de Petru cel Mare credeau că vor avea posibilitatea să refacă după moartea ţarului vechile tradiţii statale ale Rusiei. În orice caz, nu va exista cale de întoarcere pentru Rusia după ce fusese transformată de reformele majore de occidentalizare din perioada domniei lui Petru cel Mare. Deşi prima revoluţie comunistă din istoria lumii va distruge imperiul ţarilor, moştenirea lui Petru cel Mare nu va putea fi compromisă şi va continua să supravieţuiască chiar până în zilele noastre.

Dezvoltarea culturii ruse

În perioada anterioară domniei lui Petru cel Mare existau foarte puține oportunități de legătură între ținuturile rusești și Europa Apuseană. Această situație nu se datora numai distanțelor apreciabile dintre aceste teritorii, ci și diferențelor religioase dintre locuitorii lor. Se creaseră mari animozități între catolici, protestanți și credincioșii Bisericii Ortodoxe Ruse.

Biserica Ortodoxă Rusă nutrea o mare antipatie pentru căile pe care apucaseră să se dezvolte confesiunile protestante și catolicismul care dominau apusul și încerca să facă cât mai puțin pentru a încuraja schimburile culturale între Rusia și Europa Occidentală. Introducerea elementelor de civilizație apuseană începuse să se producă înaintea lui Petru cel Mare, dar adoptarea hainelor vest-europene și raderea bărbilor tradiționale ale boierilor se vor petrece în timpul domniei acestuia. Aceste schimbări nu s-au petrecut dintr-o dată, ci au fost rezultatul unor ucazuri autocratice inițiate personal de Petru cel Mare. Dacă Petru ar fi fost un domnitor slab care ar fi urmat voința Bisericii Ortodoxe, occidentalizarea și reformarea Rusiei ar fi înaintat probabil mult mai încet și anevoios.

Faptele lui Petru au fost analizate de istorici din mai multe puncte de vedere, dar nu se poate nega faptul că schimburile și inițiativele culturale cu Apusul, pe care le-a patronat, vor fi continuate și după moartea sa. Domniile Ecaterinei I, succesoarea lui Petru, și a lui Petru al III-lea vor fi relativ de scurtă durată, fără să se remarce prin realizări culturale importante. De asemenea, Sankt Petersburg, „fereastra către Europa Apuseană" a lui Petru cel Mare, va fi abandonată de nepotul său, Petru al III-lea, în favoarea Moscovei. Ultimul său succesor, Ecaterina a II-a, cunoscută și ca Ecaterina cea Mare, se va bucura de o reușită importantă în inițiativa de a importa tehnologii noi și cunoștințe științifice din Europa Apuseană în marea tradiție a predecesorului său, Petru cel Mare.

Existența culturii tradiționale ruse laolaltă cu pătrunderea elementelor de civilizație apuseană

▾ O biserică de lemn construită în perioada domniei lui Petru cel Mare. Deși a fost considerat un gropar al tradițiilor ortodoxe ruse, Petru cel Mare a fost în realitate un adevărat credincios creștin.

Palatul de Iarnă din Sankt Petersburg, care va deveni reședința tradițională a țarilor.

◂ Lev Nicolaevici Tolstoi a privit societatea rusă printr-o ascuțită viziune critică. Va deveni cel mai mare scriitor rus din secolul al XIX-lea și va fi perceput ca un personaj periculos pentru guvernul țarist de la acea vreme.

vor da naștere în secolul al XVIII-lea unei adevărate sinteze din care se vor dezvolta mai târziu nenumărate domenii ale învățăturii, artelor și științelor. Acest fenomen va înflori amețitor în perioada domniei Ecaterinei a II-a. Împărăteasa va purta o corespondență intensă, timp de 15 ani, cu cel mai mare gânditor al epocii sale, nimeni altul decât Voltaire și va forța chiar dezvoltarea culturii și învățăturii ruse. Acest fapt a încurajat în Rusia apariția multor muzicieni, scriitori, pictori, sculptori și arhitecți talentați. Aceste talente nu se vor limita să imite cultura apuseană, ci se vor concentra să ofere o nouă expresie culturii tradiționale ruse.

Proletariatul

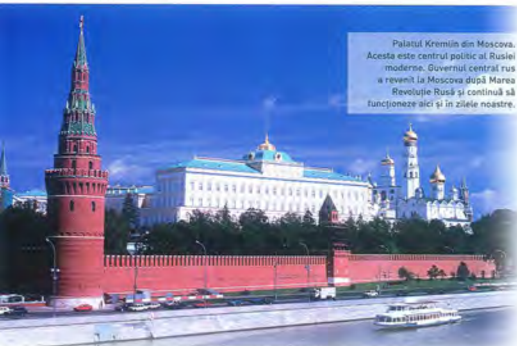
Petru cel Mare va suferi multe înfrângeri usturătoare de-a lungul domniei sale. Rapida dezvoltare economică și militară a Rusiei din perioada sa a necesitat și facilitat exploatarea marilor resurse ale țării, atât cele naturale cât și cele umane.

Exploatarea masivă a resurselor minerale ale imperiului rus și-a găsit motivația în susținerea Marelui Război Nordic.

▾ O regiune industrială în Siberia zilelor noastre. Petru a fost conștient de potențialul uriaș al resurselor naturale exploatabile, aflate dincolo de Munții Urali.

Palatul Kremlin din Moscova. Acesta este centrul politic al Rusiei moderne. Guvernul central rus a revenit la Moscova după Marea Revoluție Rusă și continuă să funcționeze aici și în zilele noastre.

Această acțiune se datora faptului că Petru cel Mare era încredințat că este necesar să exploateze resursele minerale care nu erau folosite în Rusia, pentru a produce bunuri care urmau să fie folosite în efortul de război. Interesul său real pentru cunoaștere științifică și industrie va constitui un impuls serios în dorința nestăvilită de a exploata resursele naturale ale Rusiei. De-a lungul domniei lui Petru cel Mare a fost inițiată dezvoltarea ținuturilor manufacturiere în locuri ca Munții Urali și, de asemenea, prospectarea potențialului resurselor naturale din Siberia.

În perioada Marelui Război Nordic, Petru cel Mare va exploata resursele umane de pe teritoriul imperiului rus prin încorporări masive de soldați practicate în scopul întăririi armatei sale. Țarul Petru a fost primul monarh european care a utilizat la scară largă procedeul încorporărilor militare forțate, cu ceva vreme înaintea acțiunilor asemănătoare ale Angliei și Franței. Petru cel Mare a fost într-un fel un pionier în Europa, în momentul în care a inițiat sistemul modern al recrutărilor militare.

Reformele dure și încorporările masive îi vor obliga pe mujici (șerbi) să suporte nenumărate sacrificii teribile. Țăranii aserviți (mujicii) își duceau traiul în bordeie și le era permis să păstreze o parte din recoltele pe care le lucrau pentru moșier având un anumit statut de libertate în comparație cu sclavii africani din Statele Unite ale Americii. Însă, dările sporite puse pe spinarea mujicilor în timpul domniei lui Petru cel Mare îi vor constrânge pe mulți dintre aceștia să părăsească moșiile pe care lucrau. În momentul în care erau prinși, acești șerbi fugari sfârșeau, de obicei, muncind în manufacturi și mine. Din moment ce aceste industrii erau sprijinite de bucatele provenite din munca câmpului, fluxul de șerbi fugari de pe moșii a determinat un surplus de lucrători în manufacturi, dar a micșorat numărul celor care lucrau pământurile agricole pentru a oferi recoltele necesare hranei muncitorilor din industrie.

▲ Țarul Alexandru al II-lea a dat decretul de eliberare a șerbilor în anul 1861. Această așa-zisă „eliberare" i-a obligat în fapt pe aceștia să-și cumpere propriile pământuri.

După creșterea rapidă a numărului lucrătorilor din manufacturi, Petru cel Mare nu a făcut nimic să domolească valul celor care părăseau moșiile boierești. Multă vreme de acum încolo, țarii vor proceda la fel. În mod cu totul paradoxal, starea socială a șerbilor s-a agravat, ceea ce era favorabil nobililor pe moșiile cărora trudeau șerbii. Unii dintre țari, cum a fost cazul Ecaterinei cea Mare, au dat dovadă de înțelegere față de soarta șerbilor, dar nu au întreprins nimic pentru a le ușura traiul. Soluționarea acestei spinoase probleme nu va fi luată serios în calcul decât abia în secolul al XIX-lea. În anul 1861, țarul Alexandru al II-lea a dat decretul pentru eliberarea șerbilor, dar lipsa unor măsuri active pentru a preîntâmpina dificultățile cu care avea să se confrunte mulțimea proaspeților eliberați, va arunca societatea rusă în haos, iar acest haos va conduce la căderea monarhiei țariste în epoca Marii Revoluții Ruse. Șerbii eliberați care se mutau în orașe erau contaminați de ideile revoluționare, pe care le răspândeau apoi în satele lor natale.

O mare putere europeană

În epoca lui Petru cel Mare, societatea europeană gravita în jurul unor mari puteri ca Franța și Anglia. Petru cel Mare spera că imperiul său va avea parte de recunoaștere ca mare putere și în acest sens a întreprins o puternică activitate diplomatică pentru a strânge relațiile cu monarhiile Europei Apusene. Venise vremea ca națiunile europene să țină cont de părerea Rusiei în chestiunile diplomatice internaționale.

O mare realizare în această privință a constituit-o deschiderea de consulate și ambasade rusești în întreaga Europă. Nu este cazul să menționăm faptul că nu existaseră prea multe legături diplomatice între Imperiul Rus și Occident, cu precădere înaintea domniei lui Petru cel Mare, acestea fiind limitate doar la câteva misiuni temporare ale unor soli din Rusia. Nu vor exista relații diplomatice strânse între Rusia și Occident până când Marele Război Nordic nu se va transforma într-un conflict cu ramificații europene. Petru va marca legăturile sale cu Europa căsătorindu-și fiii și fiicele cu aristocrați apuseni.

În perioada domniei lui Petru cel Mare, Rusia nu a jucat doar un rol activ în stabilirea de legături diplo-

▼ Mulțimi de oameni în Letonia în momentul în care țara lor și-a declarat independența în anul 1991, după căderea Uniunii Sovietice. Statul leton are în componență teritoriul Livoniei, care a fost cucerit de Petru cel Mare de la suedezi cu câteva secole înainte.

Sunt și eu om și va trebui să mor într-o zi

▲ Reformele lui Petru cel Mare vor suferi multe schimbări și îmbunătățiri după moartea sa, dar Rusia a urmat calea spre modernizare pe care acesta a inițiat-o. O statuie de bronz reprezentându-l pe țarul Petru cel Mare continuă să străjuiască Moscova zilelor noastre.

▼ Vladimir Putin a inițiat în anul 2004 un important parteneriat strategic cu națiunile Europei de Vest și în aceeași măsură ca și Petru cel Mare a căutat să promoveze strângerea legăturilor diplomatice cu Europa.

matice cu Apusul, ci totodată a reușit să răpească Suediei statutul de cel mai puternic stat din nordul Europei. Polonia, slăbită de atacurile de peste granițe și de luptele interne va cădea, de asemenea, sub influența puternicului imperiu al țarilor.

Succesorii lui Petru cel Mare au sperat să sporească influența Rusiei pe scena politică europeană și au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a extinde teritoriile rusești, dincolo de hotarele lăsate de Petru cel Mare. Înainte de ascensiunea imperiului lui Napoleon Bonaparte, nu exista nicio monarhie care să revendice puternica sa poziție în Europa. Suedia va încerca să conteste încă odată supremația Rusiei într-un război care a izbucnit în anul 1741, dar regatul nordic nu mai deținea forța militară de altădată și va pierde acest conflict. Rusia a profitat de victorie pentru a anexa o parte din Finlanda. Uriașa putere militară a Rusiei va fi demonstrată din nou în Războiul de Șapte Ani care a zguduit Europa începând cu 1756. În acel conflict, Rusia a împins Prusia, inamicul său, în pragul capitulării. Mai târziu, în epoca Ecaterinei a II-a, Rusia a anexat Azovul, peninsula Crimeea și coasta de nord a Mării Negre de la Imperiul Otoman. Corăbiile rusești erau acum libere să navigheze dinspre Marea Azov către Marea Neagră. A luat parte, de asemenea, la împărțirea Poloniei, ștergând regatul polon de pe harta Europei.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, Rusia a devenit într-adevăr o mare putere. Datorită întinderii teritoriilor sale a început să se confrunte cu o serie de dificultăți inevitabile de natură etnică. În epoca lui Petru cel Mare, minorități ca ucrainenii și estonienii făceau parte deja din spectrul etnic al Rusiei, dar odată cu expansiunile teritoriale ale imperiului, multe populații asiatice și alte grupuri etnice se vor trezi sub dominație rusă. Disensiunile etnice se vor transforma în adevărate conflicte și Rusia nu se va da înapoi să utilizeze forța militară pentru a suprima rezistența acestor minorități. Acest lucru nu se va schimba nici după Marea Revoluție Rusă și apariția Uniunii Sovietice. Odată cu prăbușirea URSS, multe grupuri etnice își vor declara independența față de Rusia. În orice caz, aceste minorități etnice continuă să creeze serioase probleme în Rusia chiar și în secolul al XXI-lea. Războiul recent izbucnit în republica separatistă Cecenia se va dovedi imprevizibil pentru liderii Federației Ruse, care nu au reușit încă să pacifice complet această regiune.

Puternica revoluție reformatoare a lui Petru cel Mare va situa Rusia pe un curs de pe care nu va mai fi deviată în următoarele trei secole. În Rusia nu va mai exista cale de întoarcere la vechile practici și obiceiuri. Petru cel Mare a rămas popular chiar și astăzi printre cetățenii Rusiei. În anul 2003, într-un sondaj de opinie realizat printre cetățenii ruși, aceștia au fost întrebați care a fost, în opinia lor, cea mai mare personalitate rusă din istorie iar pe primul loc a fost nominalizat Petru cel Mare, care a avut de două ori mai multe voturi decât personalitatea situată pe poziția a doua. Președintele rus, Vladimir Putin este văzut de unii cetățeni ruși ca având un caracter asemănător lui Petru cel Mare. Se spune că Putin are în birou un portret al țarului Petru cel Mare și atitudinea sa de angrenare diplomatică activă a statelor din Europa de Vest este în acord cu tradiția și moștenirea lui Petru cel Mare.

Petru cel Mare scria într-o epistolă că se considera doar un om și că va trebui să moară într-o zi ca toți ceilalți oameni, dar viziunea sa continuă să dăinuiască și azi în intențiile și aspirațiile liderilor politici ai Rusiei de azi.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

PETRU CEL MARE

DeAGOSTINI